เสียงชนเผ่า

สื่อแนวราบจากชุมชนบนพื้นที่สูง
กรกฎาคม2560 ปีที่ 8 ฉบับที่ 3
วารสารแจกฟรี

"สิทธิเด็ก" เรื่องไม่เล็กที่ถูกลืม

สิทธิเด็กและเยาวชนกับยาเสพติดภายใต้ความคิดของผู้ใหญ่ไทย | Time..ทาม จงคว้าเวลาไว้ | ครูเอก มูลนิธิอาสาพัฒนาเด็ก
เด็กชายเมตตา | นักเรียนผู้ไร้สถานะกับการถูกเลือกปฏิบัติ | เรื่องของหม่องเมี๊ยะตา | มุสลิมเมืองเชียงใหม่
สิทธิและสถานะของเด็กไร้สัญชาติที่เกิดบนผืนแผ่นดินไทย ภายใต้รัฐบาลไทยยุค 4.0

contents | สารบัญ

4 บทความพิเศษ
สิทธิเด็กและเยาวชน
กับยาเสพติด
ภายใต้ความคิดของผู้ใหญ่ไทย

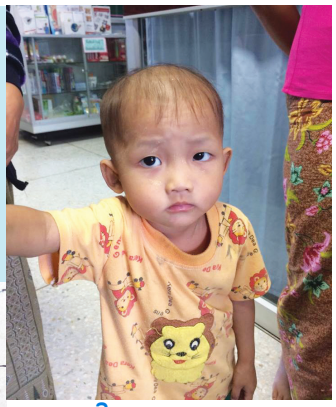

17 เล่า เรื่อง เรา
เด็กชายเมตตา

20 เข้า ถึง ใจ
นักเรียนผู้ไร้สถานะ
กับการถูกเลือกปฏิบัติ

7 สนามเด็กเล่น
Time ... ทาม
จงคว้าเวลาไว้

22 ยาใจคนชายขอบ
เรื่องของหม่องเมี๊ยะตา

12 ปุจฉา
'ครูเอก' มูลนิธิอาสาพัฒนาเด็ก
กลุ่มคนตัวเล็กกับเรื่องยิ่งใหญ่

24 ทางที่เปลี่ยน วิถีที่เป็น
มุสลิมเมืองเชียงใหม่

28 พิราบส่งสาร สิทธิและสถานะของ
เด็กไร้สัญชาติที่เกิดบนผืนแผ่นดินไทย
ภายใต้รัฐบาลไทยยุค 4.0

เสียงชนเผ่า

วารสาร เสียงชนเผ่า
สื่อแนวราบจากชุมชนบนพื้นที่สูง
วารสารราย 4 เดือน
กรกฎาคม 2560 | ปีที่ 8 ฉบับที่ 3

บรรณาธิการอำนวยการ วิวัฒน์ ตามี่
บรรณาธิการ ขวัญเรียม จิตอารีย์
กองบรรณาธิการ วิวัฒน์ ตามี่/สุมิตรชัย หัตถสาร/สุพจน์ หลี่จา
ศาสตรา บุญวิจิตร/ขวัญเรียม จิตอารีย์
รูปเล่ม/ศิลปกรรม ดอกไม้ สตูดิโอ
ภาพปก โพจน์ รุ่งโรจน์กุลพร
จัดทำโดย

โครงการพัฒนาระบบและบริการสุขภาพชนเผ่าพื้นเมือง
และกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ
มูลนิธิพัฒนาชนกลุ่มน้อยและชาติพันธุ์ (พชช.)
76/52 หมู่บ้านคำหยาดฟ้า ต.สุเทพ อ.เมือง
จ.เชียงใหม่ 50200 โทรศัพท์ 088 2524 790
อีเมล htp.mailgroup@gmail.com
และ wtamee@gmail.com

สนับสนุนโดย

สำนัก 9 สำนักสนับสนุนสุขภาวะประชากรกลุ่มเฉพาะ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

สนใจรับวารสารหรือเสนอแนะ ได้ที่
โครงการพัฒนาระบบและบริการสุขภาพชนเผ่าพื้นเมือง
และกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ
มูลนิธิพัฒนาชนกลุ่มน้อยและชาติพันธุ์ (พชช.)
76/52 หมู่บ้านคำหยาดฟ้า ต.สุเทพ อ.เมือง
จ.เชียงใหม่ 50200 โทรศัพท์ 088 2524 790
อีเมล wtamee@gmail.com
และ dokmaistudio@gmail.com

ข่าวฝากจาก บ.ก.อำนวยการ

วารสารเสียงชนเผ่า สื่อแนวราบจากชุมชนบนพื้นที่สูง ฉบับนี้เป็นฉบับที่ 3 ในรอบปี 2559-60 เป็นกิจกรรมหนึ่งในแผนงานการขับเคลื่อนข้อเสนอเชิงนโยบายสิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขคนไร้สัญชาติในกลุ่มเด็กนักเรียนรหัส G และคนจีนโพ้นทะเล ของโครงการพัฒนาระบบและบริการสุขภาพชนเผ่าพื้นเมืองและกลุ่มชาติพันธุ์ฯ เป้าหมายสำคัญคือ “กลุ่มคนทำงานและสาธารณะ” รับรู้และเข้าใจ มีส่วนร่วมสนับสนุนกิจกรรมและมีส่วนร่วมขับเคลื่อนปัญหา

เริ่มตั้งแต่ตุลาคม 2559 งานขับเคลื่อนข้อเสนอเชิงนโยบายคืนสิทธิให้แก่ผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิที่ตกหล่นจากระบบหลักประกันสุขภาพ มีความคืบหน้าเป็นลำดับ กล่าวคือ ภายหลังเปิดประเด็นเรื่องเด็กนักเรียนรหัส G และคนจีนโพ้นทะเลคือใคร ต่อสาธารณะผ่านสื่อหนังสือพิมพ์ออนไลน์ วิทยุ T.V. ออนไลน์ และ T.V. Thai PBS เมื่อ 19 ธันวาคม 2559 ภายหลังจากนั้นอีก 2 วันต่อมา รมต.สธ. เร่งประชุมส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาและแถลงข่าวเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2559 ว่าจะเร่งนำกลุ่มคนจีนโพ้นทะเลเข้าครม. เพื่อพิจารณาอนุมัติให้สิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขก่อน และเซ็นหนังสือนำข้อเสนอเข้าครม. เพื่อพิจารณาอนุมัติเมื่อวันที่ 23 มกราคม 2560 มีการจัดประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาเรื่องเด็กนักเรียนรหัส G เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2560 แต่ว่าทีมเลขา (กลุ่มงานประกันสุขภาพ สปสธ.) ที่รับผิดชอบ ก็ยังไม่ได้นำหนังสือที่รมต.เซ็นไว้แล้วนำเข้าครม.สักที จากการติดตามสอบถามข้อมูล ทราบว่าภายในกลุ่มงานประกันสุขภาพประสบปัญหาวิกฤต มีการปรับเปลี่ยนผู้อำนวยการและทีมเลขาบ่อยครั้ง เป็นสาเหตุทำให้ล่าช้า ขณะที่พวกเรากำลังเตรียมการกันว่าจะไปยื่นหนังสือ รมต.สธ. เพื่อให้เร่งดำเนินการ หากยังล่าช้าอีกก็จะเดินทางไปยื่นหนังสือให้นายกประยุทธ์ ช่วย แต่เกิดเหตุไม่คาดฝัน น้องชัยภูมิ ป่าแส เยาวชนลาหู่นักกิจกรรม ถูกวิสามัญฆาตกรรม เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2560 จึงได้ชะลอกิจกรรมนี้ไป กรณีน้องชัยภูมิถูกวิสามัญฆาตกรรมนี้ ทุกฝ่ายทุกวงการทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศให้ความสนใจ มีคำถามและจับตามองว่า เกิดอะไรขึ้นและลงเอยอย่างไร

นอกจากนี่ยังมีสถานการณ์สำคัญ คือ มีคนบางกลุ่มที่เสียประโยชน์พยายามแก้ไข พ.รบ.หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2545 รวมถึง 11 ประเด็น และ มี 2-3 ประเด็นที่สำคัญมาก หมายถึงหากถูกแก้ไขแล้วจะส่งผลกระทบต่อชีวิตประชาชน เช่น ให้ภาคประชาชนร่วมจ่ายค่ารักษาพยาบาล(Co-payment) ปรับองค์ประกอบกรรมการ สปสช. โดยให้ปลัด สธ. เป็นรองประธานกรรมการ สปสช. ทำให้มีคำถามว่า อนาคต สปสช. จะกลายเป็นหน่วยงานหนึ่งสังกัดในกระทรวงสาธารณสุขไปโดยปริยายหรือไม่ ซึ่งขัดกับหลักการ/เจตนารมณ์ สปสช.เป็นผู้จัดหาผู้บริการและ สธ. เป็นผู้ให้บริการ และกระทรวงสาธารณสุขเป็นผู้มีอำนาจในการจัดซื้อยา ทำให้ราคาแพงขึ้นและทำให้ภาคประชาชนเข้าไม่ถึงยาเหมือนในอดีตอีกหรือไม่ ส่วนเครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองเอง มีข้อเสนอให้เพิ่มกลุ่มคนไทยที่กำลังรอพิสูจน์สัญชาติไทยเป็นบุคคลมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุข ตาม พ.รบ.หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ในมาตรา 5 เป็นการเฉพาะ แต่ยังไม่ทันอาป้าก็โหวตแพ้ในชั้นกรรมการแก้ไขกฎหมาย สปสช. แล้ว แต่ก็ยังมีโอกาสเสนออีกครั้งในชั้นประชาพิจารณ์ภายในกลางปีนี้ ดังนั้นประชาชนและเครือข่ายบัตรทอง (UC) อย่าลืมติดตามเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิด

อีกเรื่อง คือ กรณี สปสช. กำลังประเมินคุณภาพการให้บริการ (PD First Policy) ทดแทนไตด้วยวิธีล้างไตผ่านช่องท้องอย่างต่อเนื่องให้ประชาชน เพราะมีบางหน่วยงานที่เสียประโยชน์กล่าวหา สปสช. ว่าดำเนินนโยบายนี้ด้อยคุณภาพ สุดท้ายอาจนำไปสู่การยกเลิกโครงการล้างไตฟรีและอาจส่งผลกระทบต่อประชาชนผู้ป่วยโรคไตอย่างมาก

สุดท้ายนี้ อยากเรียนและเชิญชวนให้ภาคประชาชนและเครือข่ายที่ใช้สิทธิในบัตรทอง (UC) คอยติดตามและเฝ้าระวังความเคลื่อนไหวในการแก้ไขกฎหมาย สป.สช.โดยเฉพาะในประเด็นร่วมจ่ายค่ารักษาพยาบาล(Co-payment) และกรณีที่มีคนบางกลุ่มพยายามผลักดันให้ยกเลิกโครงการล้างไตช่องท้องอย่างต่อเนื่องให้ประชาชนฟรี ซึ่งจะส่งผลกระทบกับประชาชนผู้ป่วยไตและประชาชนทั่วไปจะล้มละลายจากการรักษาพยาบาลเหมือนในอดีตอีกอย่างแน่นอน

วิวัฒน์ ตามี
บรรณาธิการอำนวยการ

บทบรรณาธิการ

จากฤดูร้อนล่วงเข้าสู่ฤดูฝน "เสียงชนเผ่า" ของเราก็เดินทางมาถึงฉบับที่ 3 ในฤดูแห่งการเพาะปลูกพอดิบพอดี พร้อมกับเป็นฤดูน้ำท่วมและโคลนถล่มในหลายพื้นที่ การเตรียมตัวรับมืออย่างรู้เท่าทันสถานการณ์ธรรมชาติ จึงเป็นเรื่องจำเป็น แต่สำหรับสถานการณ์บ้านเมือง อย่างที่รู้กันจะรับมืออย่างไรนั้นยังเป็นเรื่องยาก หลายสถานการณ์ทำให้ต้องขมวดคิ้วคิดหนัก ทั้งกรณีวิสามัญฆาตกรรม ชัยภูมิ ป่าแส เด็กหนุ่มนักกิจกรรม ที่ยังมีความซับซ้อนคลุมเครือ ข่าวลือต่างๆ นานา เกี่ยวกับบัตรทอง และภาวะเศรษฐกิจที่ไม่สู้ดีนัก อาจจะมีอีกหลายสถานการณ์ที่จะดาหน้าเข้ามาในไม่ช้านี้

สำหรับ 'เสียงชนเผ่า' ฉบับนี้ เราจะมาพูดคุยกันถึงเรื่องที่คุ้นเคยกันดี นั่นคือ เรื่องสิทธิเด็ก เด็กยุคนี้เป็นอย่างไร ต้องพบเจอกับอะไรกันบ้าง หลากหลายเนื้อหากับประเด็นปัญหาที่ไม่เด็กเลยค่ะ

ปฏิเสธไม่ได้ว่าเราเป็นส่วนหนึ่งในสังคมนี้ วันข้างหน้าจะเป็นอย่างไรก็ต้องเผชิญไปด้วยกัน เป็นกำลังใจให้ทุกท่านค่ะ นอกจากจะรัดเข็มขัดแล้วยังต้องทำใจดีเข้าไว้ จะสู้เสือหรือสู้กับอะไร ก็ต้องสู้ร่วมกันต่อไปค่ะ

ขวัญเรียม จิตอารีย์
บรรณาธิการ

ภาพจาก กรุงเทพธุรกิจออนไลน์

"เลขาฯศาลยุติธรรม" เผยพบสถิติ "เด็ก-เยาวชน" ถูกจับคดียาเสพติดพุ่ง (1 มีนาคม 2560)

นายอธิคม อินทุภูติ เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม กล่าวถึงกรณีที่ขบวนการค้ายาเสพติด มีแนวคิดและรูปแบบใช้เด็กและเยาวชนเป็นผู้ขนส่งยา เนื่องจากหากเยาวชนถูกจับดำเนินคดีแล้วตามวิธีพิจารณาคดีเยาวชนจะนำเข้าสู่บำบัดฟื้นฟูว่า ขณะนี้มีรายงานจากศาลทั่วประเทศว่า มีเด็กและเยาวชนถูกจับดำเนินคดีในฐานมียาเสพติดไว้ครอบครองเพื่อจำหน่ายที่มากผิดปกติ เนื่องจากกลุ่มผู้ค้ายาเสพติด ใช้เด็กร่วมในการกระทำความผิด ซึ่งกรณีนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มผู้ค้ายาสบช่องว่างทางกฎหมายที่มีขั้นตอนและวิธีการสำหรับเด็ก แตกต่างไปจากผู้ใหญ่ที่กระทำความผิดมาก อย่างน้อยเรื่องของการประกันตัว โดยตนได้หารือ และมีหนังสือให้คำแนะนำผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีเด็กและเยาวชนไปว่าถ้าพบพฤติการณ์มีเด็กร่วมกระทำความผิดและมีพฤติการณ์ร้ายแรงเหมือนผู้ใหญ่ ก็ต้องใช้ความเคร่งครัดในการพิจารณาพิพากษาและกำหนดโทษ บางครั้งอาจจะต้องกำหนดโทษเสมอผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ ซึ่งกรณีที่ใช้เด็กเยาวชนเป็นเครื่องมือนี้นอกจากคดียาเสพติดแล้ว ยังพบพฤติการณ์แบบนี้ในคดีค้ามนุษย์ และคดีอุกฉกรรจ์อื่นๆ อีกด้วยเช่นกัน

เรื่อง : สุมิตรชัย หัตถสาร
ศูนย์พิทักษ์และฟื้นฟูสิทธิชุมชนท้องถิ่น

สิทธิเด็กและเยาวชนกับยาเสพติด ภายใต้ความคิดของผู้ใหญ่ไทย

เห็นข่าวนี้แล้ว รู้สึกย้อนแย้งและสับสนกับความคิดของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมไทย ว่ามองเด็กและเยาวชนด้วยทัศนะแบบไหน จากเนื้อข่าวสรุปทำนองว่า ขบวนการค้ายาเสพติดจะใช้เด็กและเยาวชนเป็นผู้ขนส่งยาเสพติด ทำให้มีสถิติจับกุมเด็กและเยาวชนเป็นจำนวนเพิ่มขึ้น แต่แทนที่จะมองว่าเด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่อของกระบวนการค้ายาเสพติด และหาทางแก้ไขว่าทำยังไงที่จะปกป้องคุ้มครองไม่ให้เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่อของขบวนการนี้ แต่กลับมีแนวคิดในการบังคับใช้กฎหมายเข้มข้นขึ้นและพิจารณากำหนดโทษให้เท่ากับผู้ใหญ่ หรือมองเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นเหยื่อของขบวนการยาเสพติดว่าเป็นอาชญากรเท่ากับผู้ใหญ่ที่เป็นผู้บงการหรือบังคับใช้เด็กและเยาวชนให้เป็นเครื่องมือของการค้ายาเสพติด

ยิ่งดูสถิติเด็กและเยาวชนที่ถูกขังอยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (กรณีเยาวชนที่อายุเกิน 18 ปี) ก็เต็มไปด้วยคดียาเสพติดและดูเหมือนจะเพิ่มขึ้นเรื่อย และด้วยแนวคิดแบบนี้ที่มีการจับกุมดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนมากขึ้นและกำหนดบทลงโทษเท่าผู้ใหญ่แล้ว ในทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในขณะดำเนินการตรวจค้นจับกุม ก็ใช้วิธีการที่รุนแรง ถึงขั้นทำร้ายร่างกาย หรือกระทั่งวิสามัญฆาตกรรมอย่างกรณีของ **"ชัยภูมิ ป่าแส"** ที่ถูกเจ้าหน้าที่ทหารที่ด่านตรวจค้นยาเสพติด ณ บ้านรินหลวง ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ จนนำไปสู่การวิสามัญฆาตกรรม โดยอ้างว่าชัยภูมิมียาเสพติดเป็นยาบ้าจำนวน 2,800 เม็ด เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2560 อันส่งผลเกิดคำถามจากสังคมมากมายว่าการกระทำของเจ้าหน้าที่ที่รุนแรงเกินกว่าเหตุหรือไม่ มีเครือข่ายเยาวชนและเครือข่ายภาคประชาชนออกมารณรงค์เรียกร้องความเป็นธรรมและเรียกร้องให้หน่วยงานรัฐตรวจสอบข้อเท็จจริง เพื่อให้เกิดความกระจ่าง ถึงแม้ว่าจะมีข้อถกเถียงเรื่องอายุของชัยภูมิว่ายังเป็นเยาวชนอยู่หรือไม่ (อายุ 17 ปี หรือ 21 ปี) แต่ไม่ว่าชัยภูมิจะ

ภาพจาก https://greennews.agency

อายุเท่าไหร่และตามข้อเท็จจริงชัยภูมิยังมีสถานะเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนเชียงดาววิทยาคม ซึ่งนักเรียนในชั้นเรียนเดียวกับชัยภูมิก็มีสถานเป็นเยาวชนทั้งสิ้น (ข้อมูลจากครูที่ปรึกษา)

มันย้อนแย้งเพิ่มขึ้นไปอีกเมื่อพลเอกไพบูลย์ คุ้มฉายา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เสนอแนวคิดแก้ปัญหายาเสพติดโดยการยกเลิกเมทแอมเฟตามีน (Methamphetamine) (ยาบ้า) ออกจากบัญชียาเสพติดประเภท 1 แล้วเปลี่ยนไปเป็นยาเพื่อใช้ประโยชน์ในการรักษาโรค ขณะเดียวกันก็ลดมาตรการปราบปรามโดยการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มข้นเหมือนที่ผ่านมาลง แล้วเน้นบำบัดรักษาผู้เสพ พร้อมฝึกอาชีพแทนนั้น เพราะผลจากการใช้มาตรการทางกฎหมายอย่างเดียวในการปราบปรามยาเสพติดไม่ได้ทำให้ปัญหาหมดไป แต่กลับเพิ่มขึ้น ปริมาณยาบ้าที่จับกุมได้เพิ่มจาก 54.2 ล้านเม็ดในปี 2553 พุ่งทะลุ 100 ล้านเม็ดในปี 2556

และ 2557 สาเหตุไม่ได้บ่งชี้ว่ามีคนเสพมากขึ้น แต่เพราะยาบ้ามีราคาแพงขึ้นจากความยากลำบากในการซื้อหา เพราะโทษแรง และ เจ้าหน้าที่จับกุมอย่างเข้มงวด ทำให้สินค้าราคาแพง ขณะที่สถิติผู้ต้องขังคดียาเสพติดในเรือนจำทั่วประเทศพุ่งขึ้นจาก 106,966 คนในปี 2543 เป็น 217,408 คนในปี 2557 เรียกว่าเพิ่มขึ้นกว่าเท่าตัว ทำให้เกิดปัญหานักโทษล้นคุก ผู้ต้องขังล้นเรือนจำ งบประมาณที่ใช้ในการดูแลผู้ต้องขังพุ่งสูงถึง 12,372.9 ล้านบาท ในปีนี้คิดเป็น 52 % ของงบกระทรวงยุติธรรม ขณะที่หน่วยงานของยูเอ็นก็รายงานผลการศึกษาจากทั่วโลกที่ชี้ชัดว่าการใช้มาตรการปราบปรามด้วยโทษทางอาญาเพียงอย่างเดียวไม่สามารถแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดได้จริง (อ้างถึง ถอด 'ยาบ้า' จากยาเสพติด ระวังเถียงกันคนละเรื่อง, ปกรณ์ พึ่งเนตร, หน้าแรก/คอลัมนิสต์, กรุงเทพธุรกิจ)

จากปรากฏการณ์ที่กล่าวมานี้ ทำให้ต้องกลับไปทบทวนพันธะผูกพันของประเทศไทยตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child (CRC)) ซึ่งเป็นสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ได้รับการรับรองจากที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ (United Nations General Assembly) ในปี 2532 และเป็นอนุสัญญาฯที่ได้รับความเห็นชอบมากที่สุดในโลก โดยเกือบทุกประเทศ (196 ประเทศ) ในโลกได้ให้สัตยาบัน ยกเว้นประเทศสหรัฐอเมริกาประเทศเดียว

ประเทศไทยลงนามให้สัตยาบันอนุสัญญาฯ เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 อนุสัญญาฉบับนี้มีหลักการสำคัญ คือ การไม่เลือกปฏิบัติ และเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก โดยมีเนื้อหา 4 ด้าน ได้แก่

(1) สิทธิในการอยู่รอด – ได้รับการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐาน มีสันติภาพ และความปลอดภัย

(2) สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง – ให้รอดพ้นจากการทำร้าย การถูกล่วงละเมิด การถูกทอดทิ้ง และการแสวงประโยชน์ในทุกรูปแบบ

(3) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา – มีครอบครัวที่อบอุ่น ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ และมีภาวะโภชนาการที่เหมาะสม และ

(4) สิทธิในการมีส่วนร่วม – ในการแสดงความคิดเห็น แสดงออก การมีผู้รับฟัง และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่มีผลกระทบกับตนเอง

ในทุกๆ 5 ปี แต่ละประเทศจะต้องจัดทำรายงานความก้าวหน้าเสนอต่อคณะกรรมการสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติที่มีหน้าที่กำกับดูแลและตรวจสอบการดำเนินงานของแต่ละประเทศในการรับประกันสิทธิต่างๆ ของเด็กที่ระบุไว้ในอนุสัญญา ประเทศไทยเคยส่งรายงานให้คณะกรรมการฯมาแล้ว 4 ครั้ง รายงานฉบับล่าสุด (ฉบับที่ 3 และ 4) ประเทศไทยส่งให้คณะกรรมการสิทธิเด็ก เมื่อ พ.ศ. 2555 คณะกรรมการได้ตั้งข้อสังเกตกับรัฐบาลไทยเอาไว้หลายประเด็น โดยเฉพาะเรื่อง *“การพัฒนากลไกคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กที่ตกเป็นเหยื่อของการถูกทำร้ายและถูกแสวงประโยชน์ทางเพศ ทั้งที่เกิดในครอบครัวและนอกครอบครัว” “การเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานแก่เด็กที่ขาดโอกาสที่สุด ได้แก่ เด็กกลุ่มชาติพันธุ์ เด็กผู้ลี้ภัย เด็กเร่ร่อน เด็กอพยพ เด็กยากจน เด็กที่กระทำผิด และเด็กที่ถูกค้ามนุษย์ เด็กพิการ เด็กที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้” “อายุขั้นต่ำของเด็กที่ต้องรับโทษทางกฎหมายซึ่งปัจจุบันอยู่ที่ 10 ขวบในประเทศไทย ซึ่งเป็นอายุที่ต่ำเกินไป”* และเรื่อง *“ความเหลื่อมล้ำในสังคม”*

ปีนี้ประเทศไทยครบวาระที่ต้องส่งรายงาน ฉบับที่ 5 ต่อคณะกรรมการสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติอีกครั้ง ซึ่งจะต้องส่งภายในเดือนตุลาคม 2560 นี้ แต่จากข่าวคำแถลงของท่านเลขาสำนักงานศาลยุติธรรมดูเหมือนจะสวนทางกับแนวคิดตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ประเทศเป็นภาคีอยู่ไม่น้อย คงต้องติดตามกันต่อไปว่ารัฐบาลจะเขียนรายงานของประเทศไทยออกมาอย่างไร

เรื่อง/ภาพ : ขวัญเรียม จิตอารีย์ & โพจน์ รุ่งโรจน์กุลพร

Time ทาม จงคว้าเวลาไว้

ในวันปกติธรรมดา ชีวิตของเด็กวัยเรียนแทบทุกคนคงหนีไม่พ้นการตื่นแต่เช้า รีบกินข้าว แต่งตัวไปโรงเรียน ไม่ต้องคิดเรื่องอ่านใดนอกจากการบ้าน การสอบ เรื่องเล่นสนุกๆ และวันหยุด ถ้าบังเอิญว่าวันหนึ่งขณะไปโรงเรียน พวกเขาได้มองเห็นเด็กวัยเดียวกัน นั่งๆนอนๆ อยู่ข้างถนน หน้าร้านที่ยังไม่ทันเปิด พวกเขาจะคิดอะไร จะอยากรู้มั้ยว่าเด็กคนนั้นกำลังคิดอะไรอยู่

"บางคืนผมไม่นอนจนถึงเช้า ตอนเช้าเห็นเด็กคนอื่นไปโรงเรียนกัน ผมอยากไปมากๆ เด็กที่ขายดอกไม้ก็ได้ไปโรงเรียน เหลือผมคนเดียวที่ไม่ได้ไป"

เด็กชายเล่าถึงความรู้สึกที่ยังแจ่มชัด ไม่เคยลืมเลือน

"ทาม" คือ เด็กข้างถนนคนนั้น

ถ้าพูดถึงเด็กเร่ร่อน เด็กข้างถนน หลายคนอาจนึกไม่ออกว่าเด็กเหล่านี้เป็นใครอยู่ที่ไหน แน่นอนว่าเมืองใหญ่ซุกซ่อนเด็กเร่ร่อนไว้เสมอ แม้ว่าจะไม่มีใครมองเห็นก็ตาม 'พี่พจน์' โพจน์ รุ่งโรจน์กุลพร ผู้ที่ทำงานภาคสนามกับกลุ่มเด็กมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน บุกเบิกงานร่วมกันกับครูเอกตั้งแต่แรกเริ่ม จนมาเป็นมูลนิธิอาสาพัฒนาเด็กในวันนี้ ระยะเวลาร่วมยี่สิบปี คลุกคลีกับเด็กหลายต่อหลายรุ่น สถานการณ์เด็กก็ได้เปลี่ยนแปลงไป

"เดี๋ยวนี้ในเมืองเชียงใหม่ เราแทบไม่เห็นเด็กเร่ร่อนหากินตามข้างถนน ตามบาร์ ขายบริการตามท่าแพ นอนตามตึกร้างเหมือนสิบกว่าปีก่อนละ เด็กเดี๋ยวนี้อยู่ร้านเกมส์ บางคนก็เช่าห้อง ติดต่อค้าขายออนไลน์กันหมดแล้ว"

แต่ถึงอย่างนั้นพี่พจน์ก็ยังแวะเวียนไปร้านเกมอยู่บ่อยๆ แม้ปากจะบอกว่าเบื่อเต็มที

"บางคนชีวิตมันไม่ไปไหน ได้ตังค์มาก็มากินมาใช้ เล่นเกม หมดก็ไปหา วนเวียนอยู่อย่างนี้ แต่บางคนก็หลุดออกจากตรงนี้ไปได้ เราต้องพยายามให้เขามองเห็นตัวเอง มองเห็นชีวิตข้างหน้า แล้วเริ่มคิดเปลี่ยนแปลงมัน"

เด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า วลีเด็ดติดหูนี้ถูกต้องเสมอ เช่นเดียวกับเด็กที่ผูกพ่วงมากับปัญหานานารูปแบบ ทั้งติดยา ขายยา ขายบริการ ลักขโมย แรงงานเด็ก ฯลฯ อันเป็นผลผลิตมาจากผู้ใหญ่ในเมื่อวานที่เคยเป็นเด็กมาก่อน จะต้องถมบ่อเกิดแห่งปัญหาสักเท่าไร เมื่อบ่อนั้นมีอยู่ทุกที่ทุกแห่ง คนทำงานจึงต้องทำงานทั้งรุกและรับ แม้ว่าจะเหลือรับก็ตาม เพราะเข้าใจดีว่าเหตุใดพวกเขาจึงออกมาใช้ชีวิตเช่นนี้ ชีวิตที่ไม่มีใครอยากรับไว้กับตัวเองเลย

ในวัย 7 ขวบ ทามได้ตัดสินใจออกมาใช้ชีวิตข้างถนน

หลังจากพ่อผู้ซึ่งทามไม่เคยจำหน้าได้ติดคุกเพราะยาเสพติด ครั้งที่แม่ยังทำงานอยู่พัทยา แม่ผู้มีอาชีพเป็นนักร้องบาร์ได้พาทามและพี่สาวพี่ชายเดินทางจากพัทลุงบ้านเกิดมาอยู่กับตาที่เชียงใหม่ แต่ชีวิตกลับไม่ได้ราบรื่นอย่างที่คาดหวังไว้ ตาได้เสียชีวิตลงเมื่อครอบครัวนี้มาถึง แม้ยายจะไม่ใช่ยายแท้ๆ เพราะตาแต่งงานใหม่ภายหลัง แต่ยายก็รับเลี้ยงพี่ชายและพี่สาว ส่วนทามแม่ได้พาไปฝากไว้ที่บ้านรับเลี้ยงเด็กของโบสถ์คริสต์แห่งหนึ่งในเมืองเชียงใหม่ ขณะที่ตนเองทำงานที่บาร์

"ตอนผม 5 ขวบแม่เอาไปฝากไว้แล้วไม่ได้กลับมาดูอีกเลย อยู่ที่นั่น 2 ปี ตอนนั้นก็ 7 ขวบละ แม่ก็มารับกลับเอาไปฝากยายเลี้ยง ช่วงนั้นแม่มีเงิน เพราะได้แฟนคนญี่ปุ่น"

เด็กชายได้กลับมาอยู่กับพี่ๆที่บ้านยาย แต่ช่วงเวลานั้นก็ดำรงอยู่ได้เพียงไม่กี่เดือน เมื่อแม่เลิกร้างกับแฟนชาวญี่ปุ่น เพราะแม่ดื่มจัดชอบหาเรื่องทะเลาะ ความสัมพันธ์สะบั้นลงเมื่อเขากลับประเทศแล้วไม่กลับมาอีก เงินที่เคยส่งเสียก็หมดลง ทามจึงได้กลับมาอยู่กับแม่อีกครั้ง

แม่กับทามอาศัยอยู่ในห้องเช่า พอตกค่ำแม่ก็ออกไปทำงานที่บาร์ อาชีพสาวนั่งดริ้งกับการดื่มหนักที่ติดเป็นนิสัย บ่อยครั้งที่แม่เมาแล้วอาละวาด มีเรื่องมีราวจนถูกไล่ออก แม่เข้าออกร้านนั้นร้านนี้จนสุดสายถนนลอยเคราะห์และถนนกลางคืนสายอื่นๆ ชีวิตของทั้งคู่เหมือนนกไร้รัง พักที่ไหนได้ไม่ถึงเดือนก็ต้องย้ายออก เพราะไม่มีเงินจ่ายค่าเช่าห้อง ทามมักตามแม่ไปทำงานที่บาร์ บางครั้งแม่จะล็อกประตูให้อยู่ในห้อง บางวันก็ไม่ได้กินข้าว ทามคิดว่า ชีวิตแม่เคว้งคว้างตั้งแต่แฟนญี่ปุ่นกลับไป แม่ไม่มีแขก ไม่มีเงิน การเรียนของทามเลยกระท่อนกระแท่นไปด้วย จากชั้นอนุบาล 3 ที่โรงเรียนวัดป่าแพ่ง ย้ายมาเรียนชั้น ป.1 ที่โรงเรียนวัดกู่คำ ไม่ทันเท่าไรก็ต้องย้ายออก เพราะแม่ย้ายห้องเช่า และที่สุดท้ายคือโรงเรียนวัดดอกเงิน ที่เข้าเรียนได้เพียงวันเดียว ทามไม่อาจรู้ได้เลยว่า นั่นจะเป็นวันสุดท้ายของชีวิตในโรงเรียน

"เราจะไม่บังคับ แต่จะให้เขาเลือก เราจะบอกเด็กไว้ก่อนเลย ว่าเขาจะต้องเจออะไรบ้าง เขาต้องคิด ต้องปรับตัวรับมือ เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์นั้นจริงๆ"

จากประสบการณ์การทำงานที่คลุกคลีกับเด็กหลายประเภท หลากปัญหามานานปี การเข้าถึงเด็กคือประตูบานแรกที่ต้องเปิดมันให้ได้ พี่พจน์จึงเป็นทั้งพี่ เพื่อน เป็นทั้งครอบครัว เป็นพี่ใหญ่ และเป็น "ป๋า" ให้กับเด็กอีกหลายคน ไม่เว้นแม้แต่เรื่องเงินทองหรือเรื่องชีวิต การทำงานให้เร็วและเข้าถึงจึงเป็นเรื่องสำคัญมาก หากเด็กคนไหนพบเจอกรณีที่น่าสนใจหรือเร่งด่วนก็จะส่งข่าวให้กับทางมูลนิธิฯ

"มีอยู่ครั้งหนึ่งน้องที่เราไปเจอเป็นเด็กเร่ร่อนคุ้ยขยะหากินไปเรื่อย น้องไม่สบายหนัก เราก็พาไปหาหมอ หมอตกใจมาก น้องเป็นไข้กาฬหลังแอ่น โรคที่หายไปจากประเทศไทยนานแล้ว หมอต้องจัดยาให้ทุกคนที่ไปด้วยเลย อีกคนหนึ่งก็ติดเชื้อเอชไอวี เร่ร่อนไปทั่ว ก็ต้องติดตามให้กินยาต้านไวรัส บางคนก็สติไม่สมประกอบ ยุ่งยากมาก เพราะเขาอยู่ไม่เป็นหลักแหล่ง และไม่อยู่ในระบบไหนเลย แล้วก็มีอีกคนเป็นเด็กเล็กสัก 5-6 ขวบ บอกว่าอยู่กับลุง เก็บของเก่านั่งรถเข็นไปด้วย ถ้าผู้ใหญ่กินกระทิงแดงเด็กก็ได้กิน ถ้าผู้ใหญ่กินเหล้าเด็กก็ได้กินเหล้า ซักไปซักมาก็ไม่แน่ใจว่าเป็นลุงจริงหรือเปล่า"

เรื่องสิทธิเด็ก คุณภาพชีวิต การถูกล่วงละเมิด จนถึงการค้ามนุษย์หรือแม้กระทั่งโรคติดต่อร้ายแรง ดูเหมือนจะห่างไกลจากการรับรู้ของคนทั่วไป เช่นเดียวกับที่ไม่มีใครรู้ว่าพวกเขาต้องประสบพบเจออะไรบ้าง บนทางเลือกที่เหมือนถูกบังคับเลือกเช่นทาม

ดึกคืนหนึ่ง แม่เลิกจากงานด้วยอาการเมาและอารมณ์เสีย เช่นที่เป็นอยู่ประจำ แม่ดึงทามขึ้นมาตีด้วยไม้กวาดขณะกำลังงัวเงีย คืนนั้นทามตัดสินใจว่าจะไม่อยู่กับแม่แล้ว

“แม่จะตีด้วยไม้แขวนเสื้อ ไม้กวาด คว้าอะไรได้ก็ตี ไม่ถูกใจอะไรมาก็ตี ผมเบื่อแล้ว ไม่อยากอยู่อย่างนี้อีกแล้ว”

ทามออกมาใช้ชีวิตอยู่ข้างถนนเพียงไม่กี่เดือน รุ่นพี่ที่ขายดอกไม้วัย 14-15 คนหนึ่งก็มาชวนไปอยู่ด้วย ตอนนี้ทามย่างเข้า 8 ขวบ ทามไปอยู่ร่วมในบ้านเช่าที่มีเด็กหลายคนมาอยู่ด้วยกัน ส่วนใหญ่เป็นเด็กโตและวัยรุ่น บางคนเป็นเด็กบ้านแตก มีทั้งที่ทำงานและไม่ทำงาน มันดีตรงที่ทามไม่ต้องนอนข้างถนน ไม่ต้องขอข้าวกิน แต่พอนานวันเข้า ตอนไหนที่พี่คนนั้นหงุดหงิด ถ้าขายดอกไม้ไม่ได้ ไม่มีเงิน เขาจะทุบตีทาม เด็กชายจึงเลือกออกมาใช้ชีวิตข้างถนนอีกครั้ง

“ผมก็จะเล่นอยู่แถวบาร์ ขอข้าวกินแถวนั้น คุยเล่นกับฝรั่งบ้าง ฝรั่งก็จะให้ตังค์ เด็กขายดอกไม้ก็มาคุยเล่นด้วยก็ได้ตังค์ บาร์ปิดตี 2 ตี 3 ผมก็จะนอนหน้าบาร์บ้าง หน้าร้านที่ปิดแล้วบ้าง หน้าเซ่เว่นบ้าง ถ้าผมตื่นตอนเที่ยง ก็จะไปร้านเกมส์ต่อ ออกร้าน 2 ทุ่มก็มาเล่นแถวบาร์ คนที่บาร์ส่วนใหญ่ก็รู้จักผม เคยเห็นผมมากับแม่ แม่เคยไปแจ้งตำรวจตอนผมหนีมา ทุกคนก็รู้แต่ไม่มีใครบอกแม่ แม่ก็วนเวียนทำงานบาร์แถวนี้ แต่ไม่เคยเจอกัน เค้าคงกลัวผมเตลิด”

ทามใช้ชีวิตแบบนี้ถึง 3 ปี อดบ้างอยากบ้าง นอนอยู่ข้างถนน หรือไม่ก็หน้าบาร์ที่ปิดไปแล้วเพียงลำพัง ขณะที่เด็กขายดอกไม้กลับบ้านไปหมดแล้ว ไม่มีเด็กคนไหนต้องมาเร่ร่อนเช่นทาม

“วันหนึ่งก็มีรุ่นพี่ที่รู้จักกันถามว่าหิวมั้ย ไปกินข้าวมั้ย ผมหิว ไม่ได้กินข้าวก็ตามเขามา เขาพามาที่นี่ก็เลยได้เจอพี่พจน์กับครูเอก” ทามเล่าถึงครั้งแรกที่มาที่นี่ แต่ทามก็เลือกที่จะอยู่กับมูลนิธิเพียงแค่คืนเดียวเท่านั้น เพราะรู้สึกว่าชีวิตที่คุ้นเคยนั้นดีกว่า มีอิสระกว่า

“เราจะไม่บังคับ แต่จะให้เขาเลือก เราจะบอกเด็กไว้ก่อนเลยว่าเขาจะต้องเจออะไรบ้าง เขาต้องคิด ต้องปรับตัวรับมือ เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์นั้นจริงๆ” พี่พจน์เล่าถึงกระบวนการทำงาน

อีกเดือนกว่าๆ หลังจากที่ทามได้ไปขอนอนที่ป้อมยามหน้าโรงแรมแห่งหนึ่งกับยามที่รู้จักกันดี แต่กลับตื่นขึ้นขณะกำลังถูกอุ้มขึ้นรถตู้เพื่อไปบ้านเด็กชาย ในใจคิดถึงสิ่งที่พี่พจน์เคยเล่าให้ฟังว่าตนจะต้องเจออะไรบ้าง หลังจากเจ้าหน้าที่ซักประวัติ ทามบอกว่ารู้จักพี่พจน์ อาสาเด็ก ถ้าออกไปจากที่นี่จะไปอยู่กับพี่พจน์หรือเปล่า ทามตอบ ใช่ครับ ในทันที แล้วเด็กชายก็ได้มาอยู่ในห้องแถวสามชั้น ในชุมชนระแกงนับตั้งแต่วันนั้น

ทามใช้เวลาประมาณครึ่งปีในการเตรียมตัวเข้าเรียน โดยมีพี่ๆ นักศึกษาอาสาสมัครมาช่วยสอน การได้เข้าเรียนอีกครั้งคือสิ่งที่ทามใฝ่ฝันมาตลอด พี่พจน์พาทามไปเข้าโรงเรียนวัดพวกช้างที่อยู่ใกล้ๆ กับมูลนิธิฯ ทามเข้าเรียนชั้นป.1 ด้วยอายุ 10 ขวบ พร้อมกับเพื่อนที่อายุเกินอีก 4 คน เมื่อถึงเวลาเลื่อนชั้น ทางโรงเรียนก็ให้ข้ามไปเรียนชั้น ป.3 ได้มีการปรับพื้นฐานให้ทันเพื่อน อายุที่เกินไปนั้นไม่ใช่ปัญหาสำหรับทาม แต่ปัญหาใหม่กำลังจะเกิดขึ้น

"ตอนอยู่ป.5 ผมติดเพื่อน ติดเกมด้วย เกรดก็ตก พี่พจน์แกก็เรียกมาคุยด้วย ว่าเราอาจต้องปิดอาสาเด็กที่นี่ มีเหตุผลหลายอย่าง เราอาจจะไม่ไหว ผมร้องไห้เลย ผมอยู่กับพี่พจน์ที่นี่มาตลอด พี่พจน์แกว่าขอดูพฤติกรรมผมก่อน ถ้าดีขึ้นจะให้ไปอยู่บ้านศูนย์พักพิงที่สันกำแพง แล้วไปเรียนที่โน่น"

ความคิดฝันต่ออนาคตของทามจึงมีแค่เรียนให้จบชั้น ม.3 แล้วหางานทำ เด็กชายบอกว่าพี่ๆ คงลำบากถ้าจะหาเงินส่งเรียนต่ออีก ถ้าไม่มีอาสาเด็กที่นี่แล้ว ทามต้องเป็นผู้ใหญ่ เด็กชายจึงกลับมาตั้งใจเรียนอีกครั้ง เมื่อครูประจำชั้นบอกว่ามีทุนการศึกษา ทามไม่รอช้ารีบไปปรึกษาครู ด้วยความคิดแบบเด็กๆ ที่คิดว่าผู้ให้ทุนเป็นเพื่อนครู จะต้องได้ทุนแน่ๆ แต่อีกโจทย์ที่ใหญ่รองลงมา คือ ต้องสอบเข้าให้ได้ ทุนจะส่งเสียเท่าที่สามารถเรียนได้ ครูบางท่านใจดีช่วยติวให้เป็นพิเศษเมื่อทามบอกว่าจะสอบเข้าโรงเรียนยุพราช

"พี่พจน์ดูถูกผมมากเลย ว่าเรียนไม่เก่งแล้วดันไปสอบโรงเรียนใหญ่ เค้ามีแต่เด็กเก่งๆ ไม่มีทางสอบติดแน่" คำเยาะเย้ยของพี่พจน์ทำให้ทามตั้งใจจะสอบเข้าให้ได้ และทุนที่คาดหวังว่าจะได้เป็นจริงแล้ว

"เด็กพวกนี้ถ้าเราให้กำลังใจ สู้ๆ นะเว้ย มันก็เฉยๆ ไม่พัฒนา แต่ถ้าเราดูถูกเหยียดหยาม ประเภทว่าแล้วแต่พวกแก ชีวิตของพวกแกนี่ จะให้มันตกต่ำเท่าไรก็เอาเถอะว่ะ อย่างนี้นะ จะได้ผล" พี่พจน์เล่ากลั้วหัวเราะ

ทามจัดการเอกสารสมัครสอบเองทั้งหมด นักเรียนที่สมัครสอบทั้งหมด 900 กว่าคน รับเพียง 120 คนในภาคปกติ นักเรียนที่สอบแข่งขันเข้าแถวเต็มสนามฟุตบอล มันมากเกินกว่าที่ทามคิดไว้ เด็กหนุ่มถึงกับถอดใจคิดว่าไม่ได้แน่ จนกระทั่งถึงวันประกาศผลสอบ ทามก็ยังไม่กล้าที่จะไปดู เพื่อนส่งข่าวมาบอก ทามยังไม่เชื่อหูตัวเอง ว่าในที่สุดทามก็ได้เป็นนักเรียนหนึ่งใน 120 คนนั้น ครูแต่ละท่านต่างตื่นเต้นดีใจเมื่อทามโทรศัพท์แจ้งข่าว แม้จะเป็นนักเรียนชั้นม.1 ที่อายุ 15 ปีก็ตาม ในวันมอบตัวนักเรียนใหม่ พี่พจน์ในฐานะผู้ปกครองได้พาทามก้าวสู่ชีวิตใหม่ในโรงเรียนอีกครั้ง และครั้งนี้จังหวะก้าวนั้นแข็งแกร่งและมั่นคงกว่าเดิม พี่พจน์พูดพร้อมกับรอยยิ้มว่า พี่ไม่ห่วงหรอก มาถึงขนาดนี้ทามผ่านพ้นและทำมันได้แน่

ถ้าใครผ่านซอยหลังวัดพวกช้าง ชุมชนระแกง เห็นห้องแถวสามชั้นเก่าๆ มีทั้งร้านข้าว ร้านเสริมสวย จะมีห้องหนึ่งที่มีเสียงเด็กๆ ให้ได้ยินตลอดเวลา ประตูที่เปิดกว้าง มีเด็กวัยอนุบาลสิบกว่าคนเล่นอยู่ในนั้น บ่อยครั้งมีวัยรุ่นหน้าตาท่าทางไม่น่าไว้ใจนักแวะเวียนเข้ามา บางครั้งก็เป็นนักศึกษาหน้าใส หรือไม่ก็เป็นพ่อแม่ที่เอาลูกมาฝากช่วงปิดเทอม ก่อนออกไปทำงานรับจ้าง ผู้ชายผิวขาว หน้าตี๋ ท่าทางป๋าๆ จะยิ้มใจดีออกมารับเด็กๆ ส่วนผู้ชายเคร่งขรึมแต่ทว่ายิ้มง่ายอีกคนจะยุ่งอยู่กับกองเอกสารบนชั้นสอง มูลนิธิอาสาพัฒนาเด็กเป็นเช่นนี้มานานเนิ่น และอาจดำรงอยู่อย่างนี้จนถึงสิ้นปี ถ้าพี่พจน์กับครูเอกยังไหว ทามบอกพร้อมกับรอยยิ้มที่ไม่อาจปิดบังความรู้สึกน่าใจหายไว้ได้

สิทธิเด็ก สิทธิที่ทุกคนต้องรู้ !

ถ้าพูดถึงเรื่องสิทธิเด็ก หลายคนอาจนึกว่าเป็นเรื่องเฉพาะสำหรับเด็กๆ เท่านั้น แต่ในความเป็นจริงแล้ว สิทธิเด็กเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทุกๆ คน ไม่ว่าคนนั้นจะเป็นเด็กหรือไม่ เพราะทุกคนเกี่ยวข้องกับเด็กไม่ว่าจะเป็นบทบาทใดก็ตาม ทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ปู่ย่าตายาย ลุงป้าน้าอา ครู หมอ เพื่อนบ้าน คนทำหนังสือ คนทำรายการโทรทัศน์ ฯลฯ จนถึงนายกรัฐมนตรี และทุกภาคส่วนที่มีบทบาทในการพัฒนาประเทศ หากประเทศอยู่ในภาวะที่เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองย่ำแย่ สถานการณ์เด็กของเราก็จะย่ำแย่ตามไปด้วย

ตัวอย่างสถานการณ์สิทธิเด็กในประเทศไทย

วัยรุ่นที่มีการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษา ให้กำเนิดบุตรเพียง 3 คน ต่อผู้หญิง 1,000 คน ในขณะที่วัยรุ่นที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ให้กำเนิดบุตรสูงถึง 104 คน ต่อผู้หญิง 1,000 คน

อัตราการเข้าเรียน ของเด็กในครัวเรือนที่ยากจนมากกับร่ำรวยมาก แตกต่างกันอย่างเด่นชัดในระดับมัธยมศึกษา

	ยากจนมาก	ร่ำรวยมาก
ประถมฯ -	66.9 %	80.3%
มัธยมฯ -	72.8 %	91.0%

เด็กอายุระหว่าง 1-14 ปี ที่ถูกใช้ความรุนแรงเพื่อสร้างวินัยในภาคเหนือ 80 % และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 78.9% ซึ่งสูงกว่าเด็กในภูมิภาคอื่น

เด็กในช่วง อายุ 3-9 ปี มีแนวโน้มถูกใช้ความรุนแรงเพื่อสร้างวินัยสูงกว่าเด็กในช่วงอายุอื่น

จากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นจังหวัดชายแดนใต้ ตั้งแต่ 1 มกราคม 2547-31 ธันวาคม 2559 มีจำนวนเด็กที่ เสียชีวิต 89 คน บาดเจ็บ 478 คน รวม 567 คน มีการวางเพลิงเผาโรงเรียน ในจ.ยะลา 81 แห่ง / ปัตตานี 134 แห่ง/ นราธิวาส 83 แห่ง/ สงขลา 17 แห่ง รวมแล้ว 315 โรงเรียน

มีเด็กไทยอายุต่ำกว่า 5 ปี ประมาณ 2.5 แสนคน ที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานปานกลางและรุนแรง ภาคใต้ เป็นพื้นที่ที่เด็กมีแนวโน้มที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานปานกลางและรุนแรงมากที่สุด

ข้อมูลจาก รายงานสถานการณ์เด็กในจังหวัดชายแดนใต้ 2559 โดย กลุ่มด้วยใจ "เด็กทุกคนสำคัญเสมอ" ข้อมูลที่น่าสนใจจากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2558-2559 , เผยแพร่ มีนาคม 2560, องค์การยูนิเซฟ

หลักการสำคัญของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก คือ
(1) สิทธิในการอยู่รอด
(2) สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง
(3) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา
(4) สิทธิในการมีส่วนร่วม

อนุสัญญาสิทธิเด็กได้กำหนดว่า **"เด็ก"** คือ ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก คือ ข้อตกลงระหว่างประเทศที่จัดทำขึ้นโดยสหประชาชาติ (คณะกรรมาธิการด้านสิทธิมนุษยชน) โดยได้รับการรับรองจากที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ (United Nations General Assembly) ในปี 2532

ปัจจุบัน อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่ได้รับการรับรองมากที่สุดในโลก โดยเกือบทุกประเทศ (196 ประเทศ) ได้เข้าเป็นภาคีแล้ว ยกเว้นเพียงสหรัฐอเมริกาที่ยังไม่ได้เข้าเป็นภาคี

ประเทศไทย ได้ลงนามเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2535

เรื่อง/ภาพ : ศาสตรา บุญวิจิตร

'ครูเอก' อนุชน หวลทรง มูลนิธิอาสาพัฒนาเด็ก

กลุ่มคนตัวเล็กกับเรื่องยิ่งใหญ่

เมื่อสิบกว่าปีที่แล้ว ครั้งที่ผมยังเป็นเด็กหนุ่มนักศึกษาผู้ค้นหาความหมายของชีวิต...ถ้าพูดถึงกิจกรรม กิจกรรมหนึ่งที่ได้รับความสนใจและตื่นตัวกันอย่างมากในสังคมตอนนั้นก็คือ เรื่องสิทธิเด็ก ดูเหมือนว่าเรื่องสิทธิเด็กกำลังเป็นกระแสที่สังคมให้ความสนใจและได้รับแรงกระตุ้นจากทุกภาคส่วนอย่างต่อเนื่อง ประเด็นหนึ่งที่ตื่นตัวกันมากคือ เรื่องเด็กเร่ร่อน ผมจำได้ว่าเคยมีกิจกรรมใหญ่อยู่ครั้งหนึ่ง มีการเปิดเวทีร่วมกันทั้งภาครัฐและ NGOs รวบรวมประสบการณ์ของเด็กเร่ร่อนจากท่าแพ ลอยเคราะห์ กาดหลวงและอีกทั่วทุกมุมเมืองมา แลกเปลี่ยน นำเสนอต่อสาธารณชน และที่นี่เป็นที่ที่ทำให้ผมรู้จักกับ 'ครูเอก' มูลนิธิอาสาพัฒนาเด็ก หลังจากงานนั้น ผมและเพื่อนๆ น้องๆ ได้ลงพื้นที่เรียนรู้ ได้ทำกิจกรรมและหาความหมายในชีวิตจากการทำงานของครูเอก และจากประสบการณ์ของน้องๆ เหล่านั้น

เนิ่นนานมากแล้วที่ผมไม่ได้กลับมาที่นี่ 'มูลนิธิอาสาพัฒนาเด็ก' ครูเอกยังอยู่ แต่ดูเหมือนสังคมจะลืมเลือนเด็กเร่ร่อนไปแล้ว เรื่องสิทธิเด็กเริ่มเป็นเรื่องชาชินของสังคม แต่เด็กเร่ร่อนหายไปไหน? ยังคงมีอยู่ไหม?....ปัญหาที่เคยเห็นดูเหมือนว่าจะหมดไป หรือจริงๆ แล้วมันเป็นอย่างไร? วันนี้ผมกลับมาที่ๆ ผมเคยมาเมื่อสิบกว่าปีที่แล้วพร้อมกับคำถามที่ยังรอคอยคำตอบ รอยยิ้มและการต้อนรับของที่นี่ยังอบอุ่นเหมือนเดิมเสมอ ไม่ว่าเราจะมาในฐานะใดก็ตาม

ปุจฉา : ครูเอกสนใจเข้ามาทำงานเรื่องเด็กเร่ร่อนได้อย่างไร?

ตอนนั้นประมาณปี 2535 ผมกำลังเรียนพัฒนาชุมชนที่ราชภัฏเชียงใหม่ มีรุ่นพี่ไปคุยที่ราชภัฏหานักศึกษาไปช่วยทำงาน อยากให้ไปช่วยเก็บข้อมูลเรื่องเด็กเร่ร่อนเชียงใหม่ เราว่ามันน่าสนใจ ก็เลยตัดสินใจมากับเพื่อน มาฝึกงาน...คือตอนนั้นยังไม่มีสำนักงาน ก็นัดเจอกัน สองโมง ทุกๆวัน ที่สวนบวกหาด จะมีเด็กที่ขายอาหารปลาบ้าง เอาเสื่อมาให้เช่าบ้าง เด็กพวกนี้บางทีก็ไม่มีบ้านอยู่ เราก็คุยกับเด็กที่นั่น ส่วนกลางคืนก็นัดเจอกันอีกทีตอนสองทุ่มที่กาดอนุสารอะไรอย่างนี้ ...ที่กาดอนุสารก็จะมีเด็กขายดอกไม้ อยู่กับเอเย่นต์ก็เยอะ เราก็คุยได้บ้างไม่ได้บ้าง คือบางทีจะมีเอเย่นต์มานั่งเฝ้าอยู่ ซึ่งเด็กที่ขายดอกไม้เกือบทั้งหมดจะเป็นเด็กชนเผ่าที่ลงมาจากบนดอย มีเด็กคนพื้นราบบ้างนิดๆ หน่อยๆ ที่ครอบครัวมีปัญหา เอเย่นต์ก็จะรวบรวมเด็กเหล่านี้ไว้เป็นกลุ่มเพื่อทำงานให้ตัวเอง

ตอนแรกก็เริ่มจากการเป็นอาสาสมัครก่อน แล้วพอเขามีสำนักงาน...เป็นศูนย์บ้านพัก...อยู่ใกล้ๆ กับสวนบวกหาด เขาก็ยังไม่มีคนมาช่วยทำงาน พอเราเรียนจบก็รีบมาช่วยงาน ตอนแรกเราก็กลัว ไม่รู้จะเข้ากับเด็กได้ไหม...บางคนก็ดมกาว ติดยา ลักขโมย หรือก็เพิ่งออกจากสถานพินิจฯมา เราก็ไม่มีประสบการณ์ เป็นนักศึกษาจบใหม่ เราก็กลัวว่าเขาจะมาทำอะไรเราไหม ว่าจะมีอันตรายไหม (หัวเราะ).....แต่พอเราได้นั่งคุยกับเขา เขาก็เปิดใจ เราก็ได้เรียนรู้.....จริงๆ น้องๆ เขาเป็นเด็กที่ดีนะ...พวกเขาเป็นคนมีน้ำใจนะ จริงๆ เขาก็อยากเป็นคนดี แต่ทีนี้มันมีอะไรล่ะ?...ที่ทำให้เขาเป็นอย่างนั้น ชีวิตที่เขาผ่านมา พ่อแม่แยกกัน ถูกพ่อเลี้ยงตี ถูกทารุณ เจอมาเยอะ มันเลยต้องทำให้เขากร้านชีวิตมากขึ้น ต้องเอาตัวรอด

ปุจฉา : แล้วเริ่มมาเป็นมูลนิธิอาสาพัฒนาเด็กได้อย่างไรครับ?

ก็ช่วงหลังพี่ที่เราทำอยู่ด้วยเขาก็ไม่ได้ทำต่อ ก็คิดว่าคงจะหยุดทำงานนี้กันไป แต่ก็ยังขี่มอเตอร์ไซค์ ไปลงพื้นที่ ไปหาเด็กๆ อยู่ พอเด็กๆ รู้ว่าเราจะเลิกทำงาน พวกเขาก็พูดกับผมว่า ...ครูๆ ถ้าครูเลิกทำ แล้วพวกหนูล่ะ จะทำยังไงกันต่อ...เราก็คิดหนัก พอดีมีอาจารย์ที่ทำงานอยู่กับ Unicef โทรฯ มาหาที่บ้าน บอกว่า ครูเอกอยากทำงานตรงนี้ต่อไหม ลองรวมกลุ่มกันกับเพื่อนๆ สิ แล้วมาเขียนโครงการกัน เพราะที่ Unicef ก็สนใจเรื่องนี้ ก็เลยรวมกลุ่มกันกับเพื่อนที่ทำงานอยู่ ใช้ชื่อว่า **'อาสาพัฒนาเด็ก'** แต่กว่าจะเขียนโครงการพัฒนาโครงการได้ก็เป็นปีเลย ยังดีที่ได้ประสานงานกับทางประชาสงเคราะห์ในตอนนั้น เขาก็สนับสนุน ให้ค่าเช่าสำนักงาน เราก็ไปเช่าบ้านหลังหนึ่งแถวๆ เจ็ดยอดทำเป็นสำนักงาน แต่ได้เฉพาะค่าเช่านะ ค่าดำเนินการอะไรอื่นๆ ไม่มี ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าอาหารเด็ก ไม่มีอะไรสักอย่าง

ปุจฉา : กระบวนการทำงานในปัจจุบันเป็นอย่างไร?

ก็จะมีเจ้าหน้าที่ภาคสนามลงพื้นที่ ทำงานเป็นครูข้างถนน ไปเยี่ยมเยียนเด็ก สร้างความสัมพันธ์กับเด็ก แล้วเราก็มีที่นี่เป็นศูนย์ เราเรียกว่าศูนย์เปิด (ศูนย์พักพิงของมูลนิธิอาสาพัฒนาเด็ก หลังวัดพวกช้าง ชุมชนระแกง : ผู้สัมภาษณ์) คืออย่างเด็กเร่ร่อนนี่เขาจะไม่อยากอยู่ในกฎระเบียบจัดๆ เขาไม่สามารถปรับตัวกับที่อย่างนั้นได้ ที่นี่เราก็เหมือนเป็นบ้านเปิด ในช่วงแรกๆ ใครอยากมาก็มาได้นะ ใครอยากออกไปก็ได้ ใครอยากมาที่นี่ด้วยไปทำงานด้วยก็ได้ แล้วเราก็ค่อยๆ พูดคุยกับเด็ก ให้คำปรึกษา ชวนทำกิจกรรมร่วมกัน สร้างกระบวนการปรับเปลี่ยนทัศนคติ คือเราพยายามให้มันแตกต่างจากสถานสงเคราะห์ เพราะเด็กๆ จะรู้สึกว่าพอเข้าไปอยู่ในสถานสงเคราะห์ปุ๊บ ก็ออกไปไหนไม่ได้ ทำอะไรไม่ได้ต้องอยู่ในกฎระเบียบ พอเข้าไปก็ไม่สามารถปรับตัวกับวิถีชีวิตแบบนั้นได้ เขาก็หนีออกมาอยู่ดี เราก็เลยคิดกันใหม่ว่า มันต้องมีบ้านเปิดนะ เรายังไม่ต้องมีกฎเกณฑ์ว่าห้ามออกไปโน้นไปนี้ แล้วจึงค่อยๆ ใช้กระบวนการ ปรับทัศนคติของเขา ซึ่งมันอาจจะต้องใช้เวลามากหน่อย

ปุจฉา : การลงพื้นที่หรือเป็นครูข้างถนน มีวิธีการอย่างไร?

เราก็ลงไปทุกวัน พยายามเข้าไปคุยด้วย อาจเอาเกม เอาขนมไปนั่งเล่นนั่งกินกัน บางทีเด็กเขาไม่ได้กินข้าว เขาหิว เขาก็เข้ามาหาเรา เราก็พยายามให้เขาไว้วางใจเราก่อน หรือบางทีเด็กไม่สบาย เขาอยากได้ยา เราก็นัดกันว่า มาหาครูนะที่ศูนย์ฯ เรามียาที่นั่น ก็จะนัดกันไป...เราต้องไปทุกวัน คุยกับเด็กทุกวัน ถ้าเราสามารถที่จะเข้าถึงเด็กบางคนได้ เขาก็จะมีกลุ่มเพื่อนบ้าง รุ่นน้องบ้าง เขาก็จะบอกต่อๆ กัน ชักชวนกันเข้ามาหาเรา แนะนำเรากับเพื่อนๆ น้องๆ เราก็ทำงานง่ายขึ้น ส่วนในปัจจุบันเราก็ปรับเปลี่ยนไปหลายอย่าง เราเริ่มสร้างให้เด็กเป็นแกนนำ คือเราก็จะมีเด็กที่อยู่กับเราอยู่แล้ว แล้วเขาก็โตมาเป็นคนทำงานพื้นที่ให้เราต่อ มาคอยช่วยเหลือน้องๆ ของพวกเขาต่อ

เราก็มีกระบวนการให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ ทำกิจกรรมเกี่ยวกับสิทธิเด็ก การรู้จักกับความเสี่ยงในการทำงาน ความรุนแรงทางเพศ การปรับตัวใช้ชีวิตอยู่ในสังคม เราก็ทำกิจกรรมเหล่านี้ พอ

เด็กเริ่มโต เริ่มเข้าสู่วัยรุ่น เด็กก็จะเริ่มคิดได้ เริ่มเปลี่ยนวิธีคิดในการใช้ชีวิต บางคนก็อยากกลับบ้านบ้าง บางคนก็อยากหางานจริงๆ จังๆ ทำ หรือก็อยากกลับไปเรียน เราก็ค่อยๆ หาทิศทางให้เขาต่อ ว่าอะไรที่จะเหมาะสมกับเขา ที่เขาอยากทำจริงๆ เป็นไปได้จริงๆ อย่างคนที่อยากเรียน เราก็จะให้ลองเรียนที่นี่ก่อน ปรับพื้นฐาน ปรับพฤติกรรมก่อน เพราะบางคนก็ยังติดนิสัยเดิมๆ อยู่ ต้องดูว่าก้าวร้าวไหม ชอบต่อยตีเพื่อนไหม ขโมยของไหม เราก็จะมีเจ้าหน้าที่ช่วยดูแลมีกระบวนการปรับพฤติกรรมก่อน เตรียมพื้นฐานเรื่องการเรียนด้วย อย่างเด็กบางคนเป็นชนเผ่ายังไม่เคยได้เรียนมาก่อน คือเคยมีช่วงแรกๆ เราก็พาเด็กส่งไปเรียนที่ศึกษาสงเคราะห์ ปรากฏว่าเขียนไม่ได้ ไม่มีพื้นฐานเลยเรียนไม่ทันคนอื่นๆ เราก็เลยคิดกันว่าอย่างนั้นต้องมีการเตรียมความพร้อม ปรับพื้นฐานให้เด็กก่อน ก่อนที่จะเข้าไปเรียนในระบบจริงๆ

ส่วนถ้าเด็กอยากกลับบ้าน เราก็ต้องดูครับว่า ครอบครัวเด็กเป็นอย่างไร พร้อมที่จะรับกลับไปดูแลไหม ต้องมีการพูดคุยกับครอบครัว พ่อแม่ญาติพี่น้อง ว่าเด็กมีพฤติกรรมอย่างไร ปัญหาทางบ้านเป็นอย่างไร ทำไมเด็กจึงออกจากบ้านมา ค่อยๆ เตรียมร่วมกันกับทางบ้านของเด็ก...ส่วนถ้าเราประเมินแล้วว่าไม่สามารถกลับบ้านได้ อาจเป็นว่า พอเด็กกลับไปอาจเอาเด็กไปขายอีก บางทีครอบครัวที่เด็กจะไปอยู่ด้วยไม่มีญาติจริงๆ เหลืออยู่แล้ว หรือยังมีการใช้ความรุนแรงในครอบครัว เราก็จะให้พักอยู่ที่ศูนย์นี้บ้างและประสานงานร่วมกับองค์กรอื่น เครือข่ายที่มีการจัดการเกี่ยวกับเรื่องบ้านพักพิงเด็ก ทั้งของภาครัฐและของ NGOs แล้วแต่ว่าเด็กเหมาะสมกับที่ไหนก็ทดลองให้เด็กไปอยู่ว่าปรับตัวได้ไหม

อย่างกระบวนการหรือกิจกรรมที่เราทำอยู่นี้ ตอนแรกเราก็ทำกับเฉพาะเด็ก อย่างเรื่องสิทธิเด็กเพื่อให้เด็กรู้ว่าเด็กมีสิทธิอะไรบ้าง แต่เราไม่ได้ทำงานเชื่อมกับพ่อแม่ อย่างเด็กไปทำงานหนักหรือเดินขายดอกไม้นี่ เด็กก็รู้ว่าเขามีสิทธิที่จะปฏิเสธตรงนี้ได้ แต่ถ้าให้เด็กไปพูดกับพ่อแม่ เด็กก็ไม่กล้าไปพูด กลัวถูกตีอย่างนี้ เป็นต้น เราก็เออ! ตัวเด็กนี่เขารู้แล้วเรื่องสิทธิเด็ก เขารู้ว่าเขามีสิทธิอะไร เขาอยากทำอะไร เขาอยากมีชีวิตอย่างไร แต่มันก็ติดที่ผู้ใหญ่นั่นแหละ ผู้ใหญ่มันมีพลังในการบังคับมากกว่า เราก็คิดว่า เราน่าจะดึงเอาพ่อแม่มามีส่วนร่วม ในการทำกิจกรรม เราก็ค่อยๆ เข้าไปทำกิจกรรมรวมกลุ่มให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสิทธิเด็ก ว่าเด็กคือใคร เด็กควรได้รับอะไร เขาอยากให้ลูกของเขาโตขึ้นมาเป็นอย่างไร แต่เราไม่ได้ไปบอกว่าสิทธิเด็กมีดังนี้ 1 2 3 ไม่ได้ไปบังคับเขาอย่างนี้ แต่เราจะชวนเขาคุย เข้าร่วมกระบวนการ ให้เขาได้ตระหนักเอง ว่าลูกของเขาที่เขาให้เกิดมานี้เขาอยากให้ลูกเขามีชีวิตอย่างไร ส่วนใหญ่ก็อยากให้ลูกได้ทำงานดีๆ แต่ลูกก็ต้องไปขายดอกไม้ดึกๆ ได้ไปเรียนบ้างไม่ได้ไปบ้าง เออเขาก็คิดได้นะ ว่าควรดูแลลูกอย่างไร เราก็เล่นเกมบ้าง

เล่นละครบ้าง เขาก็จะเกิดความคิดความตระหนักขึ้นมา มันก็จะค่อยๆ ปรับความคิดของพ่อแม่ และค่อยๆ ปรับพฤติกรรมไม่ให้ลูกไปขายดอก หรือไม่ก็ลดเวลาลง ขอให้ไปขายบ้างได้ไหมเฉพาะเสาร์หรืออาทิตย์ หรือวันที่ไม่ต้องไปโรงเรียนและไม่ดึกนะ อะไรอย่างนี้ ก็มีการค่อยๆ ปรับ....ก็ดีขึ้นเยอะ...ที่ผ่านมาเด็กในพื้นที่โครงการของเราที่ออกไปขายดอกก็ลดลงไปเยอะ คือเราไม่ได้ทำครั้งเดียวแล้วจบนะ เราทำต่อเนื่อง

ปุจฉา : หลายคนคงอยากรู้ว่าแล้วที่ว่าเป็นแก๊งค์ เอาเด็กมาอยู่รวมกันหรือขโมยเด็กมาแล้วเอามาขายพวงมาลัยนี่จริงๆ แล้วมันมีจริงหรือเปล่า?

คือเรื่องนี้นี่ พูดถึงพื้นที่ในเชียงใหม่ เมื่อก่อนนี่มีจริงๆ สมัยเมื่อผมเริ่มทำงานใหม่ๆ แต่เรื่องนี้มันเป็นเรื่องการค้ามนุษย์โดยตรง ทางรัฐก็มีการปราบปรามอย่างหนักในช่วงหลัง เพราะถูกกดดันมา แต่ในภายหลังช่วงสิบปีมานี้ ลักษณะที่เป็นแก๊งเด็ก หรือเอเย่นต์นี่แทบไม่มีเหลือแล้ว ส่วนใหญ่ก็เป็นครอบครัวคนจน ชนเผ่าบนดอยที่ลงมากันทั้งครอบครัวเพื่อมาหาเงิน ก็เป็นพ่อแม่หรือญาติๆ ของเด็กเองทั้งนั้น

ปุจฉา : แล้วที่ว่า มีการเช่าเอาเด็กมาอุ้มเพื่อขายดอกหรือขอทานนี่มีจริงไหม?

มันก็ไม่เชิงว่าเป็นการเช่าเด็กหรือว่าเป็นธุรกิจอะไรขนาดนั้น ส่วนใหญ่มันจะเป็นในทำนองว่าเป็นญาติๆ กัน เป็นลุงๆ ป้าๆ น้าๆ ก็ขอยืมกันไปอุ้ม พอได้เงินมาก็อาจมีการแบ่งให้บ้าง แต่ก็ไม่ถึงขั้นว่าเป็นการเช่าเด็กซะทีเดียว

ปุจฉา : ปัญหาของเด็กที่เจอส่วนใหญ่คืออะไร?

ปัญหาเรื่องครอบครัว ความยากจน การใช้ความรุนแรงในครอบครัว การล่วงละเมิดทางเพศ การตั้งครรภ์ขณะไม่พร้อม คือเขาไม่ได้อยากท้อง เขาไม่ได้อยากมีลูก พอลูกเกิดมามันก็กลายเป็นเด็กที่ไม่ต้องการ ครอบครัวไม่ต้องการ พอไม่มีใครต้องการ มันก็ไม่มีใครสนใจ ไม่มีใครให้ความรักความอบอุ่น เด็กมันก็ต้องหาทางออกอย่างอื่นที่ครอบครัวให้เขาไม่ได้ เด็กก็ไปหาคนที่รักคนที่เขาใจจากข้างนอกครอบครัว จากเพื่อนบ้าง จากเด็กอื่นรอบข้างบ้าง นี่มันก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เด็กออกมาจากบ้าน จากครอบครัวของตนเอง....อยากให้ตระหนักว่าการที่ให้เด็กเกิดมาหนึ่งคนนี้มันเป็นเรื่องใหญ่นะ ไม่ใช่ว่าพอคุณอยากมีเพศสัมพันธ์ คุณก็ไม่ใส่ใจอย่างอื่น ไม่คุมกำเนิด ไม่มีการจัดการ พอท้องมีเด็กเกิดขึ้นมาโดยปราศจากความรักนี่ คือมันทำร้ายทั้งตัวเด็กและมันทำร้ายสังคม เราไม่รู้ว่าเด็กคนหนึ่งนี่ พอโตขึ้นมาเขาจะเป็นอย่างไร บางทีอาจจบที่สถานพินิจ หาทางออกไม่ได้กับชีวิต ไม่มีการศึกษา ไม่มีงานทำ หาเลี้ยงตัวเองไม่ได้ มันก็กลายเป็นปัญหา กลายเป็นภาระให้สังคมต่อ

ปุจฉา : ความคาดหวังสูงสุดในการทำงานกับเด็กคนหนึ่งๆ นั้นคืออะไร?

จริงๆเราต้องคุยกับเด็กว่าเด็กต้องการอะไร ถ้าอยากเรียนเรียนจริงๆไหวไหม บางทีเด็กโตแล้วไม่ได้อยากเรียนต่อ หรือเรียน กศน. ดีไหมแล้วทำงานไปด้วยมีรายได้เลี้ยงตัวเองไปด้วย คือไม่ได้เป็นปัญหาให้สังคมเราก็ค่อนข้างพอใจ....อย่างเด็กบางคนพอส่งไปเรียน เรียนไม่ไหว ติด 0 สิบกว่าตัวอย่างนี้ แต่พอไปทำงานโรงแรมกลับทำได้ดี ตอนนี้ มีเด็กอยู่คนหนึ่งไปทำงานโรงแรมที่ภูเก็ต ก็มีรายได้ มีครอบครัว อยู่กันได้อย่างปกติสุข ซึ่งบางทีการเรียนสูงๆ ก็ไม่ได้เป็นทางออกที่ดีกับเด็กทุกๆ คนเสมอไป แต่พวกเขาออกไปต้องอยู่กับสังคมได้ เลี้ยงตัวเองได้ ไม่กลับไปใช้ชีวิตแบบเดิมคือ ไปเสพยา ไปติดคุกอยู่เหมือนเดิมอย่างนี้ แต่สุดท้ายมันก็ขึ้นอยู่กับศักยภาพของเด็กแต่ละคนด้วย

ปุจฉา : สถานการณ์ของเด็กในพื้นที่ที่เราทำงานเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร?

มันเปลี่ยนไปเยอะมาก เราจะไม่เห็นเด็กที่มานอนข้างถนนตามฟุตบาท ตามลานประตูท่าแพ หรือนอนตามตลาด แทบจะไม่มีแล้ว ส่วนหนึ่งเพราะว่ามีการตรวจจับเด็กให้ไปอยู่สถานสงเคราะห์ แต่ส่วนหนึ่งเด็กก็เรียนรู้ที่จะไปเช่าห้องถูกๆอยู่รวมกันเยอะๆ มีการติดต่อขายบริการทางเฟสบุ๊ค ทางอินเตอร์เน็ต ออนไลน์กันเป็นส่วนใหญ่แล้ว ไม่ต้องมายืนขายข้างถนน หรือที่ท่าแพเหมือนเมื่อก่อนแล้ว พอได้เงินก็ไปเล่นเกมส์ที่ร้านเกมส์หรือไม่ก็ใช้ร้านเกมส์เป็นที่ติดต่อหาแขก บางร้านเปิด 24 ชั่วโมง มีโปรโมชั่นเหมาทั้งคืน เด็กมันได้เงินมาก็ไปนั่งเล่นเนตร้านเนต นอนที่นั่นจนถึงเช้า มีแอร์เย็นๆ ด้วย สบายกว่า ดีกว่า ถูกกว่า ไม่ต้องไปนอนข้างถนน มันก็ทำให้เราไม่เห็นเด็กๆ เหล่านี้มาอยู่ข้างถนนเหมือนเมื่อก่อนแล้ว

ทุกวันนี้เด็กใช้อินเตอร์เน็ตเยอะ การที่เราจะลงพื้นที่หาเด็กก็ยากขึ้น เพราะเราไม่สามารถเดินไปเจอตัวเขาได้ในพื้นที่อีกต่อไป พื้นที่มันไม่ได้เป็นพื้นที่ทางกายภาพที่มีอยู่จริงที่เราจะเดินเข้าไปได้ มันไม่ใช่แค่ในไทยหรือบ้านเราอย่างเดียวนะ ผมเคยไปแลกเปลี่ยนกับทางญี่ปุ่นเขาก็ประสบปัญหานี้เหมือนกับเรา คือเทคโนโลยีมันทำให้การใช้ชีวิตมันเปลี่ยนไป มันเลยทำให้ดูเหมือนว่ามันดีขึ้น เพราะไม่เห็นเด็กออกมายืนหรือนอนตามถนน แต่เด็กเหล่านี้มันก็ยังมีอยู่เหมือนเดิม อาจซ่อนอยู่ตามร้านเกมส์หรือสถานที่ต่างๆ ที่คนทั่วไปไม่เห็น นี่มันก็ทำให้เราต้องปรับวิธีการของเราตามไปด้วย

ปุจฉา : กระบวนการหรือแนวคิด ในการทำงานของภาครัฐต่อเรื่องนี้ควรเป็นอย่างไร?

เราควรยึดกรอบของสิทธิเด็กในการทำงาน เช่นว่า เด็กควรได้รับอะไรบ้าง เด็กควรได้รับการปกป้องคุ้มครอง ควรได้รับการดูแลอย่างไรบ้าง...แต่บางครั้งทางภาครัฐเขาก็ใช้คนละวิธีการกับเรา คือเขาจะใช้ข้อกฎหมายมาทำงานมาออกคำสั่ง มาบังคับใช้หรือมาปราบปราม ตามที่เขาได้รับคำสั่งมา แต่อย่างส่วนของมูลนิธิฯนี่ เราทำงานค่อนข้างจะยืดหยุ่น เราไม่มีกฎระเบียบที่ตายตัวหรือคำสั่งออกมาให้ทำ เราจะทำงานตามสถานการณ์ ประเมินตามความเป็นจริงและปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เช่นการทำกิจกรรมกับเด็กหรือการให้เข้าถึงเด็ก เราก็มีกระบวนการค่อยเป็นค่อยไป ค่อยๆ กระตุ้นเด็ก

หากทำงานเรื่องนี้ก็อยากให้ยืดหยุ่น ลงมาหาเด็กมาสัมผัสชีวิตเด็กบ้าง ว่างๆ ก็ลงมาทำกิจกรรมกับเด็กโดยไม่ต้องยึดกรอบเวลา กรอบการทำงานอะไร...ก็เข้าใจอยู่ว่า ทำแบบนี้มันค่อนข้างยาก เพราะมันมีเรื่องกฎเกณฑ์ของทางภาครัฐอยู่...แต่ส่วนตัวก็ค่อนข้างเสียดาย เพราะว่าหน่วยงานของรัฐมีทรัพยากรในการทำงานเยอะกว่า ไม่ว่าจะเป็นจำนวนเจ้าหน้าที่หรือว่างบประมาณการทำงาน อย่างบ้านพักเด็กหรือสถานสงเคราะห์หลังหนึ่งนี้มีเจ้าหน้าที่ทำงานเป็นสิบคน จริงๆ ถ้าเขาสามารถปรับเรื่องความยืดหยุ่นในการทำงานให้มันเข้าถึงเด็กได้มากขึ้น ก็จะเป็นเรื่องที่ดีมากเลยครับ.

คำตอบในวันนี้ ทำให้เราได้เห็นการทำงานของคนกลุ่มเล็กๆ และปัญหาที่เด็กๆ เยาวชน ผู้เป็นอนาคตของชาติต้องเผชิญ เราจะทำอะไรกับสิ่งเหล่านี้ได้บ้าง เป็นคำถามสำคัญที่เราต้องหาคำตอบและสร้างทำมันร่วมกันต่อไป ผมหวังว่าจะเป็นเช่นนั้นครับ

ร้าน ด.เด็ก

ร้าน ด.เด็ก หรือ Dor Dek Shop by VCDF เชียงใหม่ เป็นร้านค้างานฝีมือจากน้องๆ เพื่อนำเงินรายได้ไปเป็นทุนการศึกษา และนำกำไรกลับเข้าสู่มูลนิธิฯ เพื่อเป็นทุนส่งต่อให้กับน้องๆ รุ่นถัดไป สามารถติดต่อและชมผลงานได้ที่ facebook ของร้าน **(https://www.facebook.com/dordekgallery)** หรือแวะไปร้าน ด.เด็ก เลขที่ 59 ซอย 9 ถนนพระปกเกล้า ตำบลพระสิงห์ เทศบาลนครเชียงใหม่ **โทรศัพท์** 097-9896 745 (Thai) / 089- 4315 690 (Japanese/Eng) / 081- 9502 077 (Thai/Eng)

เรื่อง/ภาพ : สุพจน์ หลี่จา

เด็กชายเมตตา

ผมเขียนเรื่องนี้ด้วยความศรัทธาในความดีงามและความรัก ผมเสียใจอย่างสุดซึ้งต่อการจากไปของเขาทั้งสองคน(ผมไม่อาจใช้ชื่อจริงของเขาและเธอได้) เพราะยังเสียใจและขมขื่น... มีเครือข่ายและพี่น้องมากมายที่เสียใจกับเหตุการณ์นี้และได้ให้ความช่วยเหลือต่างๆแก่ลูกๆและครอบครัวที่อยู่ทางบ้านอย่างต่อเนื่องและต่อๆ ไป

ปาย...เมตตา...อริสา..เวียงแหง..

สองพี่น้องพลัดพรากเพราะรักแท้

หลังจากการเสียชีวิตของพ่อและแม่ ญาติทั้งสองฝ่ายได้มีข้อตกลงในการร่วมรับผิดชอบและดูแลลูกทั้งสองคนของ **'หลู่มิมา'** และ **'อาเต๊า'** เพื่อให้เด็กมีการเจริญเติบโตด้วย สติ ปัญญา และเป็นคนดีของสังคมต่อไปในอนาคต วันเวลาและข้อตกลงดีๆ ก็เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 60 ที่อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นจุดกำเนิดและจุดพลัดพรากของพ่อ แม่ และพี่น้อง ในที่เดียวกันนี้ซึ่งไม่มีใครอยากให้เกิดเรื่องเศร้าแบบนั้นแน่ เด็กชายเมตตา คือ ชื่อที่ทุกๆ คนเห็นพ้องกันและตั้งให้กับเด็กชายที่เกิดจากการเสียสละอันยิ่งใหญ่ของแม่ เพราะเสียชีวิตจากการตกเลือดมากไปหลังคลอดเด็กชายเมตตาออกมาแล้ว เป็นความสูญเสียครั้งใหญ่ของครอบครัวต่อตัวเด็กชายเมตตาและพี่สาวของเขาอีกคนหนึ่ง การเสียชีวิตของหลู่มิมาและสามีนั้น ทำให้ เด็กชายที่ไร้เดียงสานี้ต้องรับสภาพการดูแลจากญาติๆ อย่างไม่อาจเลือกได้ สิทธิของการได้อยู่กับพ่อแม่ที่อบอุ่นตามสิทธิของเด็กชายจึงขาดหายไปอย่างสิ้นเชิงและทันที

เด็กชายเมตตา ถูกนำไปเลี้ยงที่บ้านญาติ ที่อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ส่วนพี่สาวคือ เด็กหญิงอริสา อยู่กับญาติอีกคนหนึ่งที่อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ญาติทั้งสองฝ่ายแบ่งกันรับผิดชอบลูกของหลู่มิมาและอาเต๊า ฝ่ายละคน เพื่อการมีชีวิตที่ดีและเจริญเติบโตด้วยความอบอุ่นบนความเมตตาจากผู้ใหญ่

เรื่องทั้งหมดนี้เกิดขึ้นหลังจากวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2560 ณ โรงพยาบาลแห่งหนึ่ง ท้องฟ้าสีแดงส้มอ่อนๆ จากแสงสะท้อนของอาทิตย์ยามอัสดงที่ส่องแสงรำไรอยู่หลังเขาที่กำลังจะลับเลือนหายไปในเย็นวันนี้ดูช่างหม่นหมองเศร้ายิ่งนัก...ท้องฟ้าที่ขุ่นมัวดูคล้ายกับว่าฝนจะตกห่าใหญ่ในไม่ช้านี้ ได้นำพาให้หัวใจของ 'อาเต๊า' ที่เคยแข็งแกร่ง เหมือนครั้งที่เคยร่วมต่อสู้เคียงบ่าเคียงไหล่กับ 'หลู่มิมา' คนรักที่รู้จักกันในเวทีการเรียกร้องสิทธิชุมชนของวันนั้น วันที่ทั้งคู่ได้เริ่มรู้จักและสานเป็นพลังแห่งรักต่อมา

ติ๊กต๊อก ติ๊กต๊อก เสียงนาฬิกาสีดำที่ติดข้างฝาที่นั่งรอดังผิดปรกติกว่าทุกวันที่ผ่านมา วันนี้เสียงดังหดหู่ ช่างรู้สึกโหดร้ายเหลือเกินสำหรับอาเต๊าในยามนี้ ใครจะคิดว่าภาพสุดท้ายที่หน้าห้องคลอดนั้นจะเป็นภาพสุดท้ายของเขาและเธอ.... *“พี่อย่าทิ้งน้องไปนะ..พี่อย่าหนีน้องไปไหนนะ..อยู่ใกล้ๆน้องนะ”* คำพูดที่แผ่วเบาพรั่งพรูออกมาจากริมฝีปากที่เผือกแห้งและอิดโรยของหลู่มิมา ก่อนเข้าห้องคลอดนั้นยังดังกึกก้องอยู่ในโสตประสาท น้ำน้อยๆ ไหลพรั่งพรูมาจากสองเบ้าตาของผู้ชายที่เคยแข็งแกร่ง แต่เวลานี้อาเต๊า

กลับอ่อนแอ และร้องไห้อย่างไม่แคร์สายตาผู้คนที่เดินกันขวักไขว่ไปมาอย่างวุ่นวายนั้นประหนึ่งแทบขาดใจ หัวใจหล่นตุ๊บแทบกองอยู่กับพื้น เมื่อรู้ว่าคนรักของเขาที่ร่วมสร้างครอบครัว และกำลังจะมีสัญญารักคนที่สองผูกแนบแน่นด้วยลูกน้อย เป็นเมล็ดพันธุ์แห่งความรักที่ทั้งคู่ร่วมสร้างและปลูกด้วยกันมา..และสัญญาแห่งรักนี้ตั้งใจและฝันจะให้ผลิบานและค่อยๆเติบโตเป็นต้นไม้ใหญ่ จะเป็นร่มเงา กันแดด ลมและฝนให้กับผู้คน ในถิ่นดินแดนสนธยาหลังเขาอันไกลโพ้น ตามที่เคยตั้งปณิธานร่วมกันมา ....จะดำรงชีวิตร่วมกันจนแก่เฒ่าตามวิถีของชาวลีซูที่งดงาม...บัดนี้ความฝันที่วาดฝันไว้ด้วยกันนั้นกลับหายไปอย่างไม่อาจหวนคืนมาได้อีกต่อไป หายไปอย่างไม่มีวันกลับคืนมา.....เราเสียใจด้วยนะ เราช่วยเหลือสุดฝีมือแล้ว ทางเราเสียใจด้วยนะ หลู่มิมาได้จากโลกนี้ไปอย่างไม่มีวันกลับคืนมาได้อีกแล้ว เธอเสียชีวิตจากเหตุเสียเลือดมากหลังการคลอดบุตรคนที่สอง บุตรที่เกิดจากความรักระหว่างเธอกับอาเต๊า การจากไปของหลู่มิมาไม่เพียงแต่สร้างความเศร้าเสียใจแก่ อาเต๊าและญาติเพียงฝ่ายเดียว แต่ยังสร้างความเศร้าโศกไปยังเพื่อนพ้องมิตรสหายและเครือข่ายที่เป็นแนวร่วมในการขับเคลื่อนด้านการปกป้องสิทธิชุมชนอีกมากมาย เพื่อนรุ่นพี่ของหลู่มิมาที่ร่วมต่อสู้ในเวทีปกป้องสิทธิชุมชนตลอดมาได้เขียนถึงเธอหลังทราบข่าวการจากไปของเธอจากอาเต๊า เธอเขียนด้วยน้ำตานองหน้าเสียใจที่ได้ยินข่าวร้ายนี้ว่า

"วันนี้เป็นวันที่เสียใจที่สุดอีกวันหนึ่งในชีวิต ได้รับข่าวว่าเพื่อนเสียชีวิตจากการเสียเลือดมากหลังคลอดบุตร เดือนที่แล้วเรายังเจอกันและทำโครงการด้วยกันว่าจะเย็บเสื้อผู้ชายลีซู มาวันนี้ทิ้งกันไปซะแล้ว เหลือไว้แต่ลูกน้อยขอให้เธอไปสู่สุคติ ดีใจที่ครั้งหนึ่งได้รู้จักเธอ เธออยู่ในใจเสมอ ในฐานะเพื่อนคนหนึ่งขอเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับเธอมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ สิ่งสุดท้ายทำเพื่อเธอ หญิงเหล็กจากหลังเขาอันไกลโพ้น ความเสียสละ ความกล้าหาญ ตรึงตราในหัวใจตลอดกาล แด่เธอ ...เพื่อนรัก"

หลู่มิมา เธอคือ **'รักนิรันดร์'** ในขณะที่ทุกคนยังไม่คลายจากความเศร้าโศกสียใจจากการจากไปของ หลู่มิมานั้น ก่อนรุ่งสางเช้าวันใหม่ของวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2560 ก่อนวันสุดท้ายของเดือนแห่งความรัก อาเต๊า สามีของหลู่มิมาก็ได้เกิดอุบัติเหตุและเสียชีวิตตามหลู่มิมาไปอีกคน สามวันหลังจากที่เธอ 'หลู่มิมา' นั้นจากไป สร้างความสูญเสียครั้งใหญ่ให้กับญาติและลูกน้อยสองคนของเขาและเธอ ....เด็กชายเมตตา คือลูกที่เกิดจากความ 'รักนิรันดร์' ของทั้งคู่ที่ยังไม่มีโอกาสเห็นหน้าเธอและเขาซึ่งเป็นพ่อแม่เลย อาเต๊าและหลู่มิมา คือแบบอย่างที่ดีของหนุ่มสาวชาวลีซู ที่มีความรัก ความรับผิดชอบต่อสังคม รักความยุติธรรม ตามวิถีที่ดีงาม

ขอคุณงามความดีที่เธอและเขาสร้างสมมาด้วยกันนั้น จงส่งผลบุญให้ดวงวิญญาณ ไปสู่ภพภูมิที่ดีสมควรแต่บุญบารมีและช่วยปกป้องคุ้มครองให้ลูกทั้งสองเจริญเติบโตด้วยสติ ปัญญาและเป็นคนดีดั่งเช่นพ่อแม่ต่อไป....

ฆ่าม็อกกิ้งเบิร์ด
(To Kill a Mockingbird)

เขียน : ฮาร์เปอร์ ลี
แปล : นาลันทา คุปต์
ตีพิมพ์ปี 1960 และได้รับรางวัลพูลิตเซอร์ ปี 1961

เราทุกคนต่างเคยเป็นเด็ก เคยมองโลก มองความเป็นไปต่างๆ ด้วยสายตาของเด็ก จนวันหนึ่งเมื่อเราเติบโตขึ้น สายตาของเด็กคนหนึ่งก็เปลี่ยนแปลงไป

ด้วยสายตาอันไร้เดียงสาของเด็กหญิง ผู้เป็นลูกสาวของทนายคนหนึ่งในเมืองเล็กๆ ทางภาคใต้ของสหรัฐอเมริกา ในปี 1930 เป็นช่วงเวลานับเนื่องยาวนานหลังจากที่สงครามกลางเมืองได้สิ้นสุดลงในปี 1865 ระบบทาสในตอนใต้ของสหรัฐฯ ก็สิ้นสุดลงไปด้วย แต่การแบ่งแยก เลือกปฏิบัติและกดขี่คนผิวสียังดำเนินไปอย่างต่อเนื่องยาวนานและเป็นระบบ ซ้ำยังเป็นเรื่องถูกกฎหมายในหลายรัฐของอเมริกา ก่อนที่ชนผิวดำแอฟริกาจะถูกเรียกขานว่า African American (ชาวอเมริกันเชื้อสายแอฟริกัน) มนุษย์ได้กระทำต่อกันมาอย่างหนักหน่วงและรุนแรงมิใช่น้อย

เรื่องราวทั้งหมดร้อยเรียงมาจากชีวิตของผู้คนทางใต้ จากประสบการณ์ในบ้านเกิดของผู้เขียน คือ เมืองมอนโรวิลล์ รัฐแอละแบมา ในปัจจุบัน และหนังสือเล่มนี้ยังถูกเลือกให้เป็นหนังสืออ่านสำหรับนักเรียนทั่วสหรัฐฯ ด้วยภาษาง่ายๆ เข้าถึงคนทุกเพศทุกวัยของผู้เขียน จะทำให้เราอยากรู้อยากเห็น อบอุ่น แฝงไปด้วยอารมณ์ขัน แต่ไม่ลืมที่จะถามว่า "เราได้สูญเสียหัวใจแห่งวัยเยาว์ไปแล้วหรือยัง?"

กี่หมื่นวัน ไม่ลืมคำสัญญาพ่อ
(Ode to My Father)

กำกับ : JK Youn
ปี : 2014

ย้อนไปครั้งสงครามเกาหลี ในเดือนธันวาคม 1950 ทำให้เกาหลีแยกตัวเป็นแดนเหนือและใต้ สงครามทำให้ผู้คนมากมายหลั่งไหลลงใต้เพื่อหนีภัยสงคราม ครอบครัวต้องแตกแยก การพลัดพราก สูญหาย และการรอคอยที่ยาวนานทั้งชีวิตของชายคนหนึ่ง จนกระทั่งเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้แบ่งแยกกันอย่างชัดเจนในปัจจุบัน ชายคนนี้ผู้เป็นทั้งลูก พี่ชาย พ่อ เขาพยายามทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุดในฐานะหัวหน้าครอบครัว ตามที่ได้สัญญาไว้กับพ่อก่อนจะพลัดพราก ช่วงเวลาที่เปลี่ยนผ่านจนถึงยุคสงครามเวียดนาม สงครามไม่เคยหยุดนิ่ง ไม่ว่าจะยากเข็ญสักแค่ไหน ชายผู้นี้ยังทำหน้าที่ของตนอย่างถึงที่สุด

หนังเรื่องนี้ เล่าเรื่องได้ครบรส ทั้งสุขเศร้าเคล้าตลกขบขัน แตกต่างจากหนังรักเกาหลีที่น้ำตาไหลพรากและซีรีย์ที่ทำให้ติดงอมแงม หนังไม่ได้หดหู่เลย อย่าเข้าใจผิด ดูจบแล้วจะรู้สึกถึงคำว่า "ครอบครัว" ในอีกความหมายหนึ่งได้อย่างแจ่มชัด และที่แน่ๆ คุณอยากจะบอกให้ใครสักคนดูหนังเรื่องนี้ เชื่อสิ

เรื่อง : สุมิตร วอพะพอ
ภาพ : ศาสตรา บุญวิจิตร

นักเรียนผู้ไร้สถานะกับการถูกเลือกปฏิบัติ

เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2560 ที่ผ่านมาผมและทีมงานได้มีโอกาสได้เข้าไปยังโรงเรียนบ้านต้นผึ้ง สังกัด สพป.ชม. เขต 3 และได้พบกับ ผอ.ศรีวรรณ์ พงษ์ตัน ผู้อำนวยการโรงเรียน ทราบว่าเป็นโรงเรียนขยายโอกาสขนาดเล็กที่มีบุตรหลานของคนพื้นราบและกลุ่มชาติพันธุ์ จีน ไทยใหญ่ ดาราอาง (ปะหล่อง) เข้าเรียน จำนวน 295 คน ที่กำลังเรียนอยู่ในสถานศึกษาแห่งนี้ จากข้อมูลพบว่า มีเด็กนักเรียนสัญชาติไทยมีจำนวนร้อยละ 38 เด็กนักเรียนไร้สัญชาติไทยร้อยละ 46 และยังพบว่าเด็กนักเรียนไร้สถานะทางทะเบียนร้อยละ 16 จากจำนวนนักเรียนทั้งหมดของโรงเรียนแห่งนี้ และนี่คือปัญหาเด็กไร้สถานะทางทะเบียนหนึ่งในหลายหมื่นโรงเรียน ทั่วประเทศ ระดับเขตการศึกษา พบว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 มีเด็กไร้สถานะทางทะเบียนถึง 7,103 คน เป็นอันดับสองของประเทศไทย ข้อมูลระดับจังหวัด ในจังหวัดเชียงใหม่พบว่ามีจำนวน 12,468 คน ในระดับประเทศฐานข้อมูลกระทรวงศึกษาปีการศึกษา 2559 มีเด็กไร้สถานะทางทะเบียนเข้าเรียนในระบบการศึกษาจำนวน 68,714 คน สิ่งที่ท้าทายคือในปีการศึกษา 2560 จะมีเด็กไร้สถานะทางทะเบียนหรือเด็กนักเรียนรหัส G จำนวนเท่าไหร่นั้น...คงต้องรอเดือนมิถุนายนปีนี้จึงจะทราบว่าข้อมูลทั้งประเทศนั้นมีจำนวนเท่าไหร่ ? ผมได้เจอกับน้องๆ นักเรียนรหัส G จำนวน 4 คน ได้พูดคุยกันถึงปัญหาของเด็กๆ กลุ่มนี้ หนึ่งในสี่ของนักเรียนได้ตั้งคำถามกับผมว่า ทำอย่างไรหนูจึงจะมีสิทธิเหมือนเพื่อนๆ และทำอย่างไร *“หนูจึงจะได้สิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขได้รับบริการรักษาฟรี และทำอย่างไรหนูจึงจะเดินทางไปไหนมาไหนได้เหมือนเพื่อนของหนู ทั้งๆ ที่หนูเรียนอยู่ห้องเดียวกัน ใส่ชุดนักเรียนเหมือนกัน เรียนอยู่โรงเรียนเดียวกันและเป็นนักเรียนเหมือนกัน แต่ทำไมหนูจึงไม่มีสิทธิเหมือนเพื่อนๆ”* ผมเลยถามกลับไปว่า บัตรที่หนูถือในมือนั้นคือบัตรอะไร? น้องตอบว่า บัตรนักเรียนค่ะ ที่โรงเรียนออกให้ และผมถามว่าบัตรนี้ใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง? น้องตอบว่าเป็นบัตรที่ยืนยันว่าหนูเป็นนักเรียนโรงเรียนนี้จริงค่ะ จากข้อมูลเชิงลึกเด็กนักเรียนในสถานศึกษานี้เป็นบุคคลตกหล่น

จากการสำรวจของกรมการปกครอง มีทั้งเป็นรายบุคคลและตกสำรวจทั้งครอบครัว และยังเป็นกลุ่มคนด้อยโอกาส ฐานะยากจน เป็นลูกหลานของชาติพันธุ์ที่กล่าวมาข้างต้น อาศัยอยู่ตามพื้นที่แนวชายแดน ซึ่งยังไม่มีการขึ้นทะเบียนสิทธิด้านสาธารณสุข ทั้งหลักประกันสุขภาพ การรักษาสุขภาพมีเพียงประกันอุบัติเหตุที่โรงเรียนทำให้เท่านั้น เมื่อไม่มีเลข 13 หลักจึงไม่สามารถดำเนินการใดๆ ได้เลย จึงเป็นคำถามว่า *"กระทรวงศึกษาธิการนั้นได้ปกป้องและให้สิทธิด้านการศึกษาอย่างเต็มที่ไม่เลือกปฏิบัติต่อเด็กในโรงเรียนทุกคนเสมอภาคกันได้สิทธิเช่นเดียวกัน แต่กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงมหาดไทยได้ละเมิดสิทธิเด็กและเลือกปฏิบัติต่อเด็กไร้สถานะทางทะเบียน หรือ เด็กรหัส G ที่เรียนอยู่ในระบบการศึกษาหรือเปล่า?"* ขอให้คำนึงถึงอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ในฐานะที่ประเทศไทยได้มีพันธะผูกพันระหว่างประเทศตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child (CRC)) ซึ่งเป็นสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ได้รับการรับรองจากที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ (United Nations General Assembly) ในปี 2532 และเป็นอนุสัญญาฯที่ได้รับความเห็นชอบมากที่สุดในโลก โดยเกือบทุกประเทศ (196 ประเทศ) ประเทศไทยลงนามให้สัตยาบันอนุสัญญาฯ เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 อนุสัญญาฉบับนี้มีหลักการสำคัญ คือ การไม่เลือกปฏิบัติ และเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก โดยมีเนื้อหา 4 ด้าน ได้แก่

(1) สิทธิในการอยู่รอด – ได้รับการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐาน มีสันติภาพ และความปลอดภัย

(2) สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง - ให้รอดพ้นจากการทำร้าย การถูกล่วงละเมิด การถูกทอดทิ้ง และการแสวงประโยชน์ในทุกรูปแบบ

(3) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา – มีครอบครัวที่อบอุ่น ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ และมีภาวะโภชนาการที่เหมาะสม และ

(4) สิทธิในการมีส่วนร่วม – ในการแสดงความคิดเห็นแสดงออก การมีผู้รับฟัง และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่มีผลกระทบกับตนเอง

ในฐานะที่เป็นคนที่ทำงานด้านสิทธิ อยากเสนอให้กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทยควรให้ความสำคัญต่อเด็กไร้สถานะทางทะเบียนหรือเด็กรหัส G ที่อยู่ในระบบการศึกษา ซึ่งทางกระทรวงศึกษาฯได้จัดทำระบบรายชื่อพร้อมทั้งรหัสนักเรียนโดยสมบูรณ์แล้ว โดยคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานและไม่เลือกปฏิบัติต่อเด็ก เยียวยาความรู้สึกของเด็กที่สูญเสียไป ให้เด็กนักเรียนที่เรียนอยู่ในระบบการศึกษาทุกคน ให้มีเลข 13 หลัก เพื่อให้เด็กกลุ่มนี้สามารถใช้สิทธิขั้นพื้นฐานในการเดินทาง ในการเข้าถึงระบบหลักประกันสุขภาพได้ โดยกรมการปกครองต้องจัดทำการสำรวจข้อมูลเด็กนักเรียนและเพิ่มชื่อในระบบทะเบียนราษฎร กำหนดเลข 13 หลักให้ชัดเจนตามสถานะบุคคลและสิทธิ โดยยึดข้อเท็จจริงรายบุคคลเป็นสำคัญ แก่เด็กนักเรียนรหัส G โดยใช้อำนาจ ตามมาตรา 38 วรรคสอง แห่ง พรบ. การทะเบียนราษฎร (ฉบับ 2) พ.ศ. 2551 ซึ่งสามารถดำเนินการได้ปัญหาจึงจะได้รับการแก้ไขทั้งระบบได้

ส่วนกระทรวงสาธารณสุขเอง จากการผลักดันของเครือข่ายภาคประชาสังคม เครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย คณะทำงานด้านสุขภาพชาติพันธุ์ได้พยายามสื่อสารต่อกระทรวงสาธารณสุข เพื่อเร่งรัดให้สิทธิขั้นพื้นฐานด้านสุขภาพแก่เด็กรหัส G มาโดยตลอด และที่ผ่านมา รมต.สธ. ได้มีการประชุมส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาและได้แถลงข่าวเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2559 ว่าจะเร่งนำกลุ่มคนจีนโพ้นทะเลเข้าครม. เพื่อพิจารณาอนุมัติให้สิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุข ซึ่งเราเองก็ดีใจเห็นว่าปัญหาคงจะได้รับการแก้ไขในไม่ช้า และยังมีการจัดประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาเรื่องเด็กนักเรียนรหัส G เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2560 แต่หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยเฉพาะกลุ่มงานประกันสุขภาพซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบงานนี้ ทำไมยังไม่ได้นำเสนอเข้า ครม.? ทำไมถึงเกิดความล่าช้า? ดังนั้นกระทรวงสาธารณสุขเองต้องมีการเร่งรัดให้กลุ่มงานประกันสุขภาพ **"เร่งรัดในการดำเนินตามมติ ครม. 20 เมษายน 2558 ให้เกิดผลชัดเจนในทางปฏิบัติ เพราะหลังจากมีมติ ครม. ดังกล่าวแล้ว จึงควรต้องเร่งตรวจสอบข้อมูลเด็กรหัส G ของเด็กนักเรียนในสถานศึกษาที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนกลุ่มนี้ และต้องนำเสนอเข้าสู่การประชุมของ ครม. เพื่อพิจารณาอนุมัติให้สิทธิขั้นพื้นฐานด้านสุขภาพเพิ่มเติม เพราะไม่เพียงแต่กระทบต่อเด็กเท่านั้น แต่ยังทำให้โรงพยาบาลในพื้นที่รับภาระค่ารักษาต่อเนื่อง กระทบงานป้องกันควบคุมโรคในภาพรวมของประเทศได้"**

เรื่อง/ภาพ : จันทราภา จินดาทอง

เรื่องเล่าของหม่องเมี๊ยะตา

ร่างเล็กๆ ในผ้าอุ้มเด็กที่แนบอยู่กับอกแม่ หากให้คาดเดาอายุจากรูปร่างน้อยๆ นั้น แทบไม่อยากเชื่อว่าเป็นเด็กชายอายุสองขวบกว่าแล้ว นั่นคือ ภาพเมื่อคราวแรกเจอ “หม่องเมี๊ยะตา”

เด็กชายหม่องเมี๊ยะตา เกิดเมื่อ 21 เมษายน 2557 ครอบครัวของหม่องเมี๊ยะตา เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง อาศัยอยู่ที่บ้านตะปรุ ฝั่งประเทศเมียนมา

21 พฤศจิกายน 2559 แม่พาหม่องเมี๊ยะตาข้ามมารับการรักษาที่โรงพยาบาลอุ้มผางครั้งแรก ด้วยอาการปวดบวมที่แก้มซ้ายและปวดท้อง ด้วยความที่หม่องเมี๊ยะตา ไม่ได้อาศัยอยู่ถาวรในประเทศ ไม่มีสัญชาติไม่มีเลขประจำตัว 13หลักรับรองตัวบุคคลในรัฐไทย และไม่มีสิทธิในหลักประกันสุขภาพ การรักษาหม่องเมี๊ยะตา จึงให้บริการในฐานะบุคคลผู้ถือบัตรขาวเพื่อการเข้าถึงบริการสาธารณสุข ใช้ได้เฉพาะในเขตอำเภออุ้มผาง ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นถือเป็นค่าใช้จ่ายสังคมสงเคราะห์ของโรงพยาบาล

จากการตรวจอาการของหม่องเมี๊ยะตาในเบื้องต้น กุมารแพทย์คลำพบก้อนที่ท้องด้านซ้าย และคิดว่าหม่องเมี๊ยะตาน่าจะต้องได้รับการตรวจวินิจฉัยอย่างละเอียด แต่โรงพยาบาลอุ้มผางยังไม่มีความพร้อมเรื่องอุปกรณ์ เครื่องมือที่การตรวจ จึงวางแผนส่งตรวจ CT Scan เพื่อวินิจฉัยโรคให้ชัดเจนที่โรงพยาบาลแม่สอด ผลการวินิจฉัยโดยละเอียดของแพทย์เฉพาะทาง พบว่า หม่องเมี๊ยะตาเป็นโรคมะเร็งต่อมน้ำเหลือง ต้องได้รับการรักษาด้วยวิธีให้เคมีบำบัด โดยเดินทางไปรับการรักษาต่อที่โรงพยาบาลพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก

20 มกราคม 2560 เป็นครั้งแรกที่หม่องเมี๊ยะตากับแม่ต้องเดินทางจากบ้านไปไกลถึงจังหวัด

พิษณุโลกเป็นเวลา 1 เดือน อุปสรรคสำคัญอีกหนึ่งประการ คือ ความไร้สัญชาติของสองแม่ลูกที่ว่ากันตามกฎหมายแล้ว การเดินทางออกไปถึงต่างจังหวัดแทบไม่มีความเป็นไปได้ โรงพยาบาลอุ้มผางจึงประสานงานกับที่ว่าการอำเภออุ้มผาง ขอความอนุเคราะห์ให้ทำหนังสือขอให้อำนวยความสะดวก เพื่อให้คนไข้เดินทางออกไปรับการรักษาต่อได้

ในความเป็นเด็กน้อยไร้เดียงสา หม่องเมี๊ยะตา เป็นเด็กที่มีความอดทนกับผลข้างเคียงจากการรักษาด้วยเคมีบำบัด หลังการรักษาเด็กน้อย ผมร่วง เบื่ออาหาร ร่างที่เล็กอยู่แล้ว ยิ่งดูซูบลงไปอีก แต่หม่องเมี๊ยะตายังคงต้องรับการรักษาด้วยเคมีบำบัดอย่างต่อเนื่องไปเรื่อยๆ

เหตุผลสำคัญยิ่งประการหนึ่งที่ทำให้การรักษายังคงดำเนินต่อเนื่องไป น่าจะมาจากแรงแห่งความรักของผู้เป็นแม่ที่คอยดูและไม่เคยห่าง เทียวพามาพบแพทย์ และเดินทางไปกลับหลายครั้งหลายหน จนทั้งหม่องเมี๊ยะตากับแม่กลายเป็นคนไข้ที่คุ้นเคยกับบุคลกรในโรงพยาบาลอุ้มผางไปแล้ว ภาพที่แม่ประคับประคองลูกน้อยในผ้าอุ้มเด็กวันแรก กลายเป็นภาพชินตาจนถึงทุกวันนี้

เรื่องราวของหม่องเมี๊ยะตา หากจะว่ากันตามกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ ย่อมไม่ถูกต้องที่เด็กชายจะได้รับการดูแลรักษาจากโรคร้ายเพราะไม่มีสิทธิใดๆ ในหลักประกันสุขภาพ แต่ในฐานะที่เป็นมนุษย์ โดยเฉพาะเป็นมนุษย์ที่ยังเด็ก ย่อมมีสิทธิในการเข้าถึงการรักษาพยาบาลโรคร้ายที่คุกคามอยู่อย่างเหมาะสม เป็นธรรม และเต็มที่จนกว่าจะหายจากโรคหรือกระทั่งวันที่เขาจะหายไปจากโลก

เรื่อง/ภาพ : อัสรี มาหะมะ

มุสลิมเมืองเชียงใหม่

เชียงใหม่ถือว่าเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ จะพบว่ามีผู้คนมากหน้าหลายตาตั้งแต่คนเมือง ลัวะ กะเหรี่ยง ไทใหญ่ ม้ง อาข่า พม่าและคนมุสลิมด้วย และในฐานะที่เชียงใหม่เป็นเมืองท่องเที่ยวด้วยแล้ว แน่นอนคนต่างชาติจำนวนไม่น้อยต้องการมาเยือนเชียงใหม่ ทั้งแบบชั่วคราว และบางคนก็มาอยู่ถาวร บ้างก็มีภรรยาคนไทยเป็นที่เรียบร้อย ก็พบเห็นได้ไม่น้อย นอกจากนี้ยังมีกลุ่มที่เข้ามาเป็นแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน ปะปนอยู่กับคนเมืองและเป็นฐานแรงงานหลักในเชียงใหม่ นอกจากนี้เชียงใหม่ยังเป็นศูนย์กลางการศึกษาในโซนภาคเหนือ ที่ดึงดูดใจบรรดาปัญญาชนทั้งหลายให้เข้ามาแสวงหาความรู้ แม้แต่ผู้เขียนเองก็เดินทางเข้ามาเชียงใหม่เพื่อการศึกษา ในฐานะเป็นคนนอก และความรู้สึกครั้งแรกที่เหยียบเชียงใหม่ถึงกับต้องร้อง ว้าว! เลยทีเดียวกับความแปลกตาและความน่าสนใจ ที่ไม่ใช่เฉพาะผู้คนที่หลากหลาย หรืออากาศที่ดีในช่วงฤดูหนาวเท่านั้น หากแต่เป็นเมืองที่มีเสน่ห์ มีรสนิยม มีความฮิป หรือต้องมี lifestyle ในการนำเสนอตนเองอย่างใดอย่างหนึ่ง มีกระแสการเล่น ความชื่นชอบในความคลาสสิคและความเป็นสมัยใหม่ ไม่ว่าจะเป็นรถยนต์ มอเตอร์ไซค์ การแต่งกาย อาหาร กระแสเหล่านี้มีมากมายที่เข้ามาและหายไปตามผู้คน และความเป็นสังคมเมืองที่มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

เชียงใหม่จึงเป็นพื้นที่ร่วมของความแตกต่างหลากหลายภายใต้บริบทของเมืองอย่างน่าสนใจ หลายคนอาจจะได้รับรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่โดดเด่น อย่างคนกะเหรี่ยง ม้ง ไทใหญ่ แต่ในเมืองแห่งนี้ ยังมีคนกลุ่มเล็กๆ ที่อยู่กันเป็นกลุ่มก้อนและมีอัตลักษณ์ที่ชัดเจน กลุ่มที่น่าสนใจนี้ คือ **'คนมุสลิมเชียงใหม่'**

มุสลิมเชียงใหม่ เป็นกลุ่มที่คนไทยส่วนใหญ่ไม่ค่อยรู้จักมากนัก ต้องมาเที่ยวเชียงใหม่เท่านั้นถึงจะรู้ว่าที่นี่ก็มีกลุ่มมุสลิมอยู่ด้วยแล้วกลุ่มเหล่านี้มาอยู่ในใจกลางสถานที่ท่องเที่ยวของเชียงใหม่ได้อย่างไร ที่ผู้เขียนทราบคือ คนเหล่านี้เข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองเชียงใหม่มานับร้อยปีมาแล้ว ถ้าพูดถึงพัฒนาการของชุมชนมุสลิมในภาคเหนือของประเทศไทยนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นผลมาจากการอพยพเคลื่อนย้ายในอดีต ที่มาพร้อมกับการติดต่อค้าขายผ่านเส้นทางของเมืองเชียงใหม่ ซึ่งมีฐานะเป็นเมืองพักและส่งสินค้าของบรรดาพ่อค้าวัวต่างเพื่อไปยังเมืองอื่นๆ ที่อยู่ตอนล่างของเชียงใหม่

กลุ่มมุสลิมเป็นหนึ่งในบรรดาพ่อค้าที่เข้ามาค้าขายและเข้ามาเกือบร้อยปีมาแล้ว โดยมุสลิมเหล่านี้สามารถแบ่งออกเป็น 2 สายด้วยกัน กลุ่มที่ 1 คือกลุ่มเดินทางจาก อินเดีย บังกลาเทศ เดินทางผ่านพม่า และกลุ่มที่ 2 คือกลุ่มที่มาจากยูนนาน โดยสามารถแบ่งได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เป็นมุสลิมอินเดียบังกลา เนื่องจากสมัยนั้นอินเดียอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ

กลุ่มที่ 2 รู้จักในกลุ่มมุสลิมฮ่อ มีการเล่าว่า กลุ่มมุสลิมเหล่านี้เดินทางเข้าเพื่อทำการค้าขายและบางส่วนเป็นกลุ่มที่หลบหนีคดีความหรือกรณีของชาวจีนฮ่อนั้นบางส่วนก็หนีมาจากสงครามวัฒนธรรมในจีน

การเดินทางของกลุ่มปาทานและชาวบังกาลีได้อพยพเข้าตั้งถิ่นฐานในภาคเหนือของประเทศ เกิดขึ้นในสมัยปลายศตวรรษที่ 19 จากเมืองกัลกัตตาของประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นประเทศบังคลาเทศในปัจจุบัน และมีการอพยพต่อภายหลังปี 1947 ซึ่งกลุ่มเหล่านี้เป็นมุสลิมนิกายซุนนี สายฮานาฟี โดยเข้าปักหลักอยู่บริเวณตำบลช้างคลานและประกอบอาชีพพ่อค้าเร่และทำปศุสัตว์

สำหรับชาวจีนฮ่อมุสลิม เข้ามาในบริเวณภาคเหนือของไทยนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 ช่วงด้วยกัน ช่วงแรก คือ กลุ่มพ่อค้า ผลมาจากการค้าที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานของมุสลิมยูนนานที่เข้ามาบทบาทในการค้าขายระหว่างรัฐมีการลำเลียงสินค้าจากจีนลงสู่รัฐทางตอนใต้ โดยชาวจีนมุสลิมเหล่านี้มีความเชี่ยวชาญในการเดินทางไกลซึ่งเรียกว่า พ่อค้าวัวต่าง พ่อค้าเหล่านี้มีจุดหมายอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ซึ่งเป็นเมืองพักสินค้า จนได้ตั้งรกรากขึ้น เพราะเส้นทางกลับสู่บ้านเกิดนั้นมีระยะทางที่ไกลเป็นอย่างมาก

ช่วงที่ 2 เป็นผลที่มาจากการถูกผลักดันออกมาจากแผ่นดินจีน ซึ่งพบว่ามีอยู่ 2 ครั้งด้วยกัน คือ 1. ในสมัยปลายราชวงศ์แมนจูที่มีการพิพาทกันระหว่างมุสลิมจีนกับจักรวรรดิแมนจู 2. การได้รับชัยชนะของระบบคอมมิวนิสต์ต่อฝ่ายคณะชาติทำให้เกิดการอพยพเข้ามาในบริเวณตอนเหนือของพม่าและไทย ซึ่งกลุ่มคนในนั้นมีมุสลิมฮ่อยูนนานปะปนอยู่ด้วย กลุ่มคนเหล่านี้จึงได้รับความช่วยเหลือจากชาวจีนมุสลิมที่มาถึงก่อนหน้านั้น โดยส่วนใหญ่ชาวจีนฮ่อมุสลิมได้ตั้งรกรากบริเวณริมแม่น้ำปิง ปัจจุบันเป็นที่รู้จักกันว่า 'บ้านฮ่อ' และ 'ชุมชนอัลตักวา'

ทั้งนี้เมื่อมุสลิมทั้ง 3 กลุ่มได้ปักหลักในเมืองเชียงใหม่ ทำให้เกิดความสัมพันธ์บนฐานของความเป็นมุสลิม ผ่านการแต่งงานข้ามกันระหว่างสองชาติพันธุ์ จึงเป็นผลต่อการสร้างความใกล้ชิดระหว่างกันและการประกอบกิจกรรมทางศาสนา และการแลกเปลี่ยนค้าขาย การบริโภคอาหารฮาลาล ระหว่างกัน

จากการบอกเล่า ของลุงไบเชื้อสายบังกลา เล่าว่า สมัยก่อนบริเวณหน้าประตูช้างเผือก เป็นทุ่งนาที่กว้างขวาง ไร้ผู้คน ทำให้มุสลิมเข้าจับจองและทำเป็นที่ปศุสัตว์ จะนิยมค้าขายเนื้อวัว และทำให้กิจการโรงฆ่าสัตว์ในเชียงใหม่ตกอยู่ในมือของมุสลิมเป็นหลัก แต่ปัจจุบันลูกหลานมุสลิมสายอินเดียได้กระจัดกระจายทำอาชีพอื่นๆ ตามกระแสสังคม สำหรับมุสลิมจีนฮ่อนั้นก็มีบทบาทในทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ คือกลุ่มนี้เข้ามาค้าขายบนเส้นทางเชียงใหม่ เชียงตุง สู่ยูนนาน เป็นพ่อค้าวัวต่างที่มีไพร่พล ฝีมือดี จนสามารถเข้ามาตั้งหลักแหล่งในสมัยเจ้าเมืองเชียงใหม่ และมีบทบาทในการช่วยเหลือทางด้านการปกครองให้กับเจ้าเมืองเชียงใหม่ในเวลานั้น เราจะพบว่า มีหลักฐานเป็นบ้านของท่านขุนจวนเหลียง ที่ตั้งอยู่ในบริเวณข้างหลังไนบาซาร์ระหว่างจวนผู้ว่าเชียงใหม่

อาโก้ (ลุง จีนฮ่อ) เล่าว่า เดิมบริเวณของบ้านพักขุนจวนเหลียง นั้นเป็นที่พักสินค้าต่างๆ ที่มาจากพ่อค้าวัวต่าง หรือ สินค้าที่ลงเรือจากแม่น้ำปิง จากบริเวณนั้นถึงประตูท่าแพ เป็นพื้นที่ตลาดที่ทอดยาวไปจนถึงหน้าประตู ถือเป็นตลาดใหญ่ที่ผู้คนชาติพันธุ์ต่างๆ มาซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากัน มีทั้งของป่านานาชนิด ผ้า เครื่องใช้ เครื่องประดับและสินค้าจากจีนและอินเดีย

ลุงไบ ยังเล่าว่า ถึงแม้ว่าในปัจจุบันมีการขยายตัวของครอบครัวมุสลิมในเมืองเชียงใหม่มากขึ้น มีความทันสมัยเพิ่มขึ้น มีการแข่งขันด้านเศรษฐกิจ ทำให้ทั้งชาวปากีสถานและชาวจีนยูนนานห่างเหินกันบ้าง และทั้งสองกลุ่มได้สร้างองค์กรทางการเมืองและสถาบันทางศาสนาในแบบฉบับของตนเอง ที่มีความแตกต่างในระดับวิธีคิดและการปฏิบัติตนตามอุปนิสัย ประกอบกับในช่วง 10 ปีที่ผ่านมามีกลุ่มมุสลิมจากพม่า อพยพเข้ามาเป็นแรงงานมากขึ้น และคนเหล่านี้โดยส่วนใหญ่เข้าพักอาศัยอยู่ในบริเวณตำบลช้างคลาน ทั้งยังมีมุสลิมที่เป็นชาวไทยใหญ่เข้ามาปะปนด้วย ทำให้ในความเป็นมุสลิมเชียงใหม่มีอัตลักษณ์ที่เด่นชัดและหลากหลาย แตกต่างกันมากขึ้น

อย่างไรก็ตามที่น่าสนใจประการหนึ่ง คือ การบริโภคอาหารฮาลาล เนื่องจากกลุ่มมุสลิมเหล่านี้มีจำนวนน้อย พื้นที่อาหารจึงเป็นจุดรวมกันของความแตกต่างทางชาติพันธุ์ในกลุ่มมุสลิม ถึงแม้ว่าผู้คนเหล่านี้มีอัตลักษณ์ทางอาหารที่ติดตัวมา เช่น คนจีนฮ่อมุสลิมก็จะขายข้าวซอยเป็นส่วนใหญ่ คนปาทานและบังกาลี จะชื่นชอบเนื้อแดดเดียว สเต็กเนื้อ แกงมัสมั่น ชา โรตี อาหารเมืองทั่วไป แต่อาหารเหล่านี้ได้ถูกประสานเป็นอัตลักษณ์ของมุสลิมในเชียงใหม่เรียบร้อยแล้ว ที่สำคัญเมื่ออาหารเหล่านี้ถูกปรุงโดยคนมุสลิมแล้ว จะถือว่า **'ฮาลาล'** หมายถึง เป็นที่อนุมัติในการบริโภค การมีฮาลาลจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งในการบ้างที่บริโภคได้และไม่ได้ ข้อห้ามเหล่านี้มีมากกว่าของชาวมุสลิมเสียอีก ปัจจุบันพบว่าหลักการนี้มีการใช้อยู่ในชุมชนชาวยิวในอเมริกาและในประเทศอิสราเอล เป็นต้น

สำหรับมุสลิม นั้น ตราฮาลาล ก็มีพัฒนาการและถอดแบบมาจากแนวคิดของชาวยิวเช่นกัน โดยเฉพาะหลักปฏิบัติของบรรดาศาสดา ตั้งแต่มูเสส เดวิดและโซโลมอน จนมาถึงศาสดามูฮัมหมัดจึงได้มีการปรับและเพิ่มเติมให้เหมาะกับยุคสมัย เพื่อวางกรอบการบริโภคให้กับชาวมุสลิมทั้งหลาย ผู้เขียนจึงเห็นว่าหลักการบริโภคอาหารมีความสำคัญ โดยเฉพาะในเชียงใหม่ที่มุสลิมอพยพเข้ามาโดย

สลายพรมแดนหรือความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นแนวคิดหนึ่งของอิสลามที่ต้องการให้กลุ่มคนมุสลิมต่างๆ มีเอกภาพภายใต้กรอบของอิสลาม

กรณีที่อาหารเป็นส่วนสำคัญของแสดงออกและการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และศาสนานั้น ผู้เขียนขอยกตัวอย่างกรณีประวัติศาสตร์ชาวยิวในยุโรป สมัยที่โรมันเข้าปกครองเยรูซาเล็ม ได้กวาดต้อนชาวยิวไปยังพื้นที่ทุรกันดารและกระจัดกระจายในทางภาคเหนือของยุโรป โดยมุ่งหวังทำลายความเป็นยิว แต่ความเป็นยิวก็ยังคงดำรงอยู่ เพราะส่วนหนึ่งในการรักษาอัตลักษณ์มาจากหลักการทางศาสนาเกี่ยวกับการบริโภคอาหารที่ เรียกว่า **'โกเชอร์'** ซึ่งคล้ายกับตราฮาลาล ของมุสลิม ตราโกเชอร์ได้เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้ชาวยิวสามารถดำรงรักษาความเป็นยิวและสร้างความแตกต่างจากกลุ่มศาสนาอื่นๆ ไว้ได้จนถึงปัจจุบัน เพราะโดยความหมายของ โกเชอร์ ก็คือ กฎเกณฑ์ในการปฏิบัติและบริโภคอาหารที่อนุมัติและไม่อนุมัติ และมีรายละเอียดการปรุง ถนอม และข้อห้ามต่างๆ ในบริโภค เช่นสัตว์อะไรเหตุประการใดก็ตาม คนเหล่านี้ก็พยายามรักษาอัตลักษณ์ด้วยการยืนหยัดในหลักการบริโภคอาหารตามหลักอิสลาม ฉะนั้นเราจะเห็นว่าแม้เวลาผ่านไปเป็นร้อยปี ความเป็นมุสลิมในเชียงใหม่ก็ยังดำรงอยู่

ที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการกล่าวคร่าวๆ ของแนวคิดเกี่ยวกับอาหารกับอัตลักษณ์ แต่ก็มีคำถามที่น่าสนใจว่า ทำไมอาหารถึงสามารถบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ได้ด้วย อย่างกรณีของโรตี ก็กลายเป็นส่วนหนึ่งที่รับรู้ว่าเป็นอาหารคู่กับมุสลิม โรตีหรือจัมปาตี เป็นอาหารสากลของมนุษยชาติก็ว่าได้ หากมองตั้งแต่โซนอินเดียขึ้นไปผ่านเอเชียกลาง เปอร์เซีย อาหรับ ข้ามไปยังแอฟริกา แถบเมดิเตอร์เรเนียน จนถึงโมร็อกโก ผู้คนแถบนี้ต่างบริโภคแป้ง ที่เรียกในภาษาบ้านเราว่า โรตี จึงเป็นอาหารที่น่าสนใจในมิติของวัฒนธรรมอาหารของมนุษย์อย่างหนึ่ง

หากมองเมืองเชียงใหม่ การประกอบอาชีพขายโรตีร้อยละ 99 อยู่ในมือมุสลิม จะพบว่ามีขายอยู่ตามมุมเมืองในย่านท่องเที่ยว ขายบนรถเข็นป้ายเหลืองๆ แถวถนนไนท์บาซาร์ ประตูท่าแพ ประตู

เชียงใหม่ ประตูช้างเผือก ถนนหน้าและหลังมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และยังมีที่เป็นร้านโรตีกับชาควบคู่กัน เช่น ในย่านถนนเจริญประเทศหรือถนนช้างคลาน หากสังเกตร้านโรตีน้ำชาที่ขายอยู่บนถนนช้างคลาน เราจะเห็นผู้คนมากมาย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นมุสลิมที่อยู่ในระแวกนั้น จะเข้ามานั่งกินชากับโรตีอย่างเอร็ดอร่อยเป็นประจำ นอกจากนี้เท่าที่ผู้เขียนสังเกตการณ์ในฐานะลูกค้าประจำคนหนึ่ง พบว่า ร้านโรตีน้ำชา ยังเป็นสถานที่ที่ดึงดูดคนมุสลิมกลุ่มอื่นอีกด้วย เช่น กลุ่มนักท่องเที่ยวในประเทศอย่างคนมุสลิมกรุงเทพหรือภาคกลาง มุสลิมภาคใต้ ชาวมาเลเซีย นักท่องเที่ยวจากโซนอินเดีย ปากีสถานและอาหรับ หรือมุสลิมที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเชียงใหม่ มุสลิมเหล่านี้ถึงแม้จะมาจากคนละทิศกัน แต่เมื่อมาเชียงใหม่ต่างก็ตามหาร้านโรตีน้ำชากันทุกคน

ในความหมายของมุสลิมแล้วร้านโรตีน้ำชา ไม่ใช่การนั่งกินอาหารเพื่อบริโภคอย่างเดียว แต่เป็นพื้นที่ทางสังคมอย่างหนึ่ง ที่นำมุสลิมมาพบปะกัน สร้างความรู้จักและสนทนากัน ไม่ว่ามุสลิมคนนั้นมาจากที่ไหน ถ้าเข้าในพื้นที่แห่งนี้ ก็จะได้รับการทักทาย ว่ามาจากไหน คนที่ไหน ถึงแม้ว่าคนเหล่านี้จะเป็นคนแปลกหน้าแต่เมื่อเข้ามาก็ต้องทำความรู้จัก ด้วยการจับมือหรือให้คำกล่าวคำว่า *“สลาม”* ในภาษาอาหรับ จึงกลายเป็นวิถีของมุสลิมที่นี่

จากภาพรวมที่กล่าวมาข้างต้น เป็นเรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการเกริ่นนำให้เห็นภาพของมุสลิมเชียงใหม่ โดยนำเสนอเพียงเรื่องราวประวัติศาสตร์การเข้ามา การพยายามรักษาอัตลักษณ์และการนำเสนออัตลักษณ์ผ่านอาหาร เพื่อเป็นการทำความรู้จักกันในเบื้องต้น หากจะมองหรืออธิบายที่ลึกซึ้งกว่านี้ คงต้องมองในมิติของศาสนา กิจกรรมและการรวมกลุ่มทางสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษา เป็นต้น อย่างไรก็ตามหากมีโอกาสในครั้งหน้า ผู้เขียนจะขอนำเสนอเรื่องราวในการจัดกลุ่มองค์การศาสนาและสังคมของมุสลิมเชียงใหม่

แนะนำนักเขียน

อัสรี มาหะมะ

สำเร็จการศึกษาปริญญาโท สาขาชาติพันธุ์สัมพันธ์และการพัฒนา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปี 2558 มีความสนใจงานทางด้านมุสลิมศึกษาหลังจากสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีทางด้านตะวันออกกลางศึกษา เป็นสาขาที่ให้ภาพมิติของประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์และความขัดแย้งในบริบททางการเมืองของมุสลิม รวมทั้งมุสลิมกับการเมืองโลก ด้วยความสนใจต่อกลุ่มมุสลิมเป็นทุนเดิม จึงยกระดับความสนใจไปสู่การทำวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโทเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางศาสนาของกลุ่มมุสลิมสายจารีตใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่ออธิบายการรวมกลุ่มทางศาสนาของชาวมลายูสายจารีต ที่ต้องต่อสู้ ต่อรองและปรับตัวต่อบริบทของความเปลี่ยนแปลงจากความทันสมัยและการตีความใหม่ๆ ในกลุ่มมุสลิมด้วยกัน จากการพรรณนาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นผ่านมิติศาสนา ทำให้วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ได้รับคัดเลือกเป็นหนึ่งในวิทยานิพนธ์ดีมาก ประจำปี 2559

เรื่อง : วิวัฒน์ ตามี่
ภาพ : ศาสตรา บุญวิจิตร

สิทธิและสถานะของเด็กไร้สัญชาติ ที่เกิดบนผืนแผ่นดินไทยภายใต้รัฐบาลไทยยุค 4.0

กระแสข่าว..สิทธิเด็กไร้สัญชาติที่เกิดในไทย

ตามที่เราได้รับทราบข่าว เรื่องมติ ครม.เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ.2559 ว่า *"ที่ประชุม ครม.ได้มีมติเห็นชอบให้สัญชาติไทยแก่คนที่เกิดในประเทศไทย 2 กลุ่ม คือบุตรหลานของคนต่างด้าวกลุ่มชาติพันธุ์หรือชนกลุ่มน้อยที่ได้จัดทำทะเบียนประวัติไว้ และได้อยู่อาศัยในประเทศไทยมาแล้วไม่น้อยกว่า 15 ปี และบุตรหลานของคนต่างด้าวอื่นๆ ที่เรียนจบปริญญาตรีแล้วสามารถยื่นคำร้องขอสัญชาติไทยได้ด้วย และนายกฤษฎา บุญราช ปลัดกระทรวงมหาดไทย ได้แจ้งเวียนมติที่ประชุมคณะรัฐมนตรี (ครม.) เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาสัญชาติและสถานะบุคคลของเด็กนักเรียนนักศึกษาและบุคคลไร้สัญชาติที่เกิดในราชอาณาจักรไทย ให้ทุกส่วนราชการในสังกัดกระทรวงมหาดไทย รับทราบ เตรียมความพร้อมในการดำเนินงาน"* นั้น ผู้คนทั่วไปในสังคมไทยรับทราบข้อมูลและเข้าใจแตกต่างกันไปตามแต่ประสบการณ์ ต้นทุนความรู้ของแต่ละคน ซึ่งส่วนใหญ่เข้าใจผิดและเกิดการตื่นตระหนกว่า ต่อไปนี้ เด็กต่างด้าวทุกคนที่เกิดในประเทศไทยแล้วได้สัญชาติไทยกันหมด แล้วเราจะอยู่กันอย่างไร ยังคิดต่อไปว่า ไม่เป็นการกระตุ้น เชิญชวนให้ประเทศเพื่อนบ้านที่อยากได้สัญชาติไทยมาเกิดประเทศไทยมากขึ้นหรอกหรือ? ก่อนที่จะวิเคราะห์ว่า ข้อเท็จจริงคืออะไร อย่างไรนั้น ผู้เขียนขอเริ่มต้นจากการนำเสนอสรุปสาระของมติ ครม. ฉบับนี้ก่อนว่า มีประเด็นอะไรบ้าง

สาระสำคัญของมติ ครม. 7 ธันวาคม 2559

การประชุม เมื่อวันที่ 7 ธ.ค.2559 ที่ประชุม ครม.ได้อนุมัติตามที่กระทรวงมหาดไทย (มท.) เสนอ มีสองเรื่องหลัก คือ 1.ในการแก้ไขปัญหาเรื่องสัญชาติและสถานะบุคคลของเด็กนักเรียนนักศึกษาและบุคคลไร้สัญชาติที่เกิดในราชอาณาจักรไทย และ 2.อนุมัติหลักการร่างกฎกระทรวงกำหนดฐานะและเงื่อนไขการอยู่ในราชอาณาจักรไทยของผู้เกิดในราชอาณาจักรไทยซึ่งไม่ได้สัญชาติไทย พ.ศ. .... ตามมาตรา 7 ทวิวรรคสาม กล่าวโดยสรุปในแต่ละประเด็นดังนี้

เรื่องที่ 1 : ครม.มีมติอนุมัติในการแก้ไขปัญหาเรื่องสัญชาติและสถานะบุคคลของเด็กนักเรียนนักศึกษาและบุคคลไร้สัญชาติที่เกิดในราชอาณาจักรไทยดังนี้

1. อนุมัติให้บุตรของชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่เกิดในราชอาณาจักรไทยและมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ ได้สัญชาติไทยเป็นการทั่วไป คือ

1.1 บิดาหรือมารดาที่เป็นชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มชาติพันธุ์จะต้องได้รับการจัดทำทะเบียนประวัติ มีเลขประจำตัว 13 หลักตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร และต้องเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 15 ปีนับถึงวันที่บุตรยื่นคำร้องขอมีสัญชาติไทย

1.2 ต้องมีหลักฐานการเกิดในราชอาณาจักรไทยและทะเบียนบ้าน หรือทะเบียนประวัติ

1.3 ต้องไม่ปรากฏหลักฐานการมีและใช้สัญชาติอื่น

1.4 ต้องพูดและเข้าใจภาษาไทย

1.5 มีความจงรักภักดีและเลื่อมใสระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

1.6 มีความประพฤติดี ไม่มีพฤติการณ์ที่เป็นภัยต่อความมั่นคง ไม่เคยต้องรับโทษความผิดคดีอาญา เว้นแต่ความผิดโดยประมาทหรือลหุโทษ หรือถ้าเคยรับโทษคดีอาญาต้องพ้นโทษมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปีนับถึงวันที่ยื่นคำร้องขอมีสัญชาติไทย

2. อนุมัติให้เด็กและบุคคลที่กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่ในสถาบันการศึกษา หรือสำเร็จการศึกษาแล้วที่เกิดในราชอาณาจักรไทยโดยมีบิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าวอื่น ที่ไม่ใช่ชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มชาติพันธุ์ตามที่กระทรวงมหาดไทย (มท.) จัดทำทะเบียนประวัติหรือไม่ปรากฏบิดามารดา และมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ ได้สัญชาติไทยเป็นการทั่วไป คือ

2.1 ต้องมีคุณสมบัติตามข้อ 1.2 -1.6

2.2 จบการศึกษาระดับอุดมศึกษาหรือเทียบเท่าจากสถาบันการศึกษาในประเทศไทย สำหรับผู้ที่เรียนจบจากสถาบันในต่างประเทศจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับทุนการศึกษาจากหน่วยงานของรัฐ

2.3 สำหรับคนไร้รากเหง้า ไม่ปรากฏบิดามารดาหรือมารดาบิดาทอดทิ้งตั้งแต่วัยเยาว์ และยังไม่จบการศึกษาระดับอุดมศึกษาต้องมีหนังสือรับรองความเป็นคนไร้รากเหง้าจากหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) และต้องมีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยติดต่อกันไม่น้อยกว่า 10 ปีนับถึงวันที่ยื่นคำร้องขอมีสัญชาติไทย

2.4 สำหรับบุคคลที่อยู่ระหว่างการศึกษาในสถาบันการศึกษา และมีความจำเป็นต้องขอมีสัญชาติไทย ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

เรื่องที่ 2 : ที่ประชุม ครม.ยังได้อนุมัติหลักการร่างกฎกระทรวงกำหนดฐานะและเงื่อนไขการอยู่ในราชอาณาจักรไทยของผู้เกิดในราชอาณาจักรไทยซึ่งไม่ได้สัญชาติไทย พ.ศ. .... ตามที่กระทรวงมหาดไทย (มท.) เสนอ และให้ส่งสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณา โดยให้รับความเห็นของกระทรวงการต่างประเทศและสำนักงาน สภาความมั่นคงแห่งชาติไปประกอบการพิจารณาด้วย แล้วดำเนินการต่อไปได้

สาระสำคัญของร่างกฎกระทรวง

1. กำหนดให้ผู้เกิดในราชอาณาจักรและไม่ได้สัญชาติไทยมีสิทธิการอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรเช่นเดียวกับบิดาหรือมารดาเว้นแต่ผู้ที่เกิดจากบิดาและมารดาซึ่งเป็นคนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมาย และเด็กกำพร้าซึ่งมีหนังสือรับรองจากหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

2. กำหนดให้สิทธิการอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรของบิดาและมารดาหรือบิดาหรือมารดาสิ้นสุดลง ให้สิทธิการอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรของผู้เกิดสิ้นสุดไปด้วย เว้นแต่ผู้มีอายุไม่น้อยกว่า18 ปีบริบูรณ์ หรือบรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส ผู้ไม่สามารถเดินทางกลับประเทศที่บิดาหรือมารดามี หรือเคยมีภูมิลำเนาหรือเคยอาศัยอยู่ ผู้ซึ่งมีผู้ปกครอง สามี ภรรยา หรือบุตรเป็นผู้มีสัญชาติไทย ผู้มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ต่อเนื่องในราชอาณาจักร ผู้ซึ่งอยู่ระหว่างการศึกษา หรือเป็นผู้ที่ทำคุณประโยชน์ให้กับสังคมตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด

3. กำหนดให้ผู้เกิดในราชอาณาจักรและไม่ได้สัญชาติไทยมีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ อาจถูกเพิกถอนสิทธิการอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรได้ เมื่อมีการกระทำใดๆ อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคง หรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐหรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ หรือมีการกระทำใดๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

แก่บุตรที่มีพ่อแม่มีสถานะเป็นผู้หลบหนีเข้าเมือง ซึ่งตามนโยบายความมั่นคงของชาติสามารถถอนสัญชาติได้กรณีบุคคลเหล่านี้จะก่อปัญหาความมั่นคงของชาติ อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคง หรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐหรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ หรือมีการกระทำใดๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

4. กำหนดให้บุตรของผู้เกิดในราชอาณาจักรไทยมีสิทธิอยู่ในราชอาณาจักรไทยตามกฎกระทรวงนี้ ให้มีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบิดาและมารดาหรือบิดาหรือมารดา แม้ว่าบิดาและมารดาหรือบิดาหรือมารดานั้นจะถึงแก่กรรมแล้ว

วิเคราะห์ข้อเท็จจริงเนื้อหาสาระมติ ครม. 7 ธ.ค. 2559 ที่ไม่ได้เป็นไปตามข่าวและตามที่คนทั่วไปเข้าใจอย่างไร?

วิเคราะห์มติ ครม. เรื่องที่ 1 : เรื่องการแก้ไขปัญหาเรื่องสัญชาติและสถานะบุคคลของเด็กนักเรียนนักศึกษาและบุคคลไร้สัญชาติที่เกิดในราชอาณาจักรไทย

ผู้เขียนมีความเห็นว่า มติ ครม. ฉบับนี้ ไม่ได้ระบุว่า *"จะให้สัญชาติไทยแก่เด็กนักเรียนนักศึกษาไร้สัญชาติและให้สถานะแก่เด็กที่เกิดไทยจากพ่อแม่มีสถานะผู้หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมายทันทีโดยอัตโนมัติทางกฎหมาย"* กล่าวคือ

เด็กที่เกิดไทยและนักเรียนนักศึกษาจะได้สัญชาติตามเงื่อนไขนั้น **ประการแรก** จะต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนตามเงื่อนไข และ**ประการที่สอง** จะต้องผ่านกระบวนการพิสูจน์ตามหลักเกณฑ์เงื่อนไขตามกฎกระทรวงของกระทรวงมหาดไทยกำหนด จึงไม่ได้สัญชาติไทยแบบอัตโนมัติอย่างที่ประชาชนทั่วไปเข้าใจ จึงไม่ต้องห่วงและหวาดวิตกครับ เนื่องจากในกระบวนการพิสูจน์ยังมีเงื่อนไขและข้อจำกัดอีกมากมายที่บุคคลเหล่านี้จะต้องเผชิญ และ **ประการที่สาม** สัญชาติที่ว่านั้น เป็นสัญชาติไทยแบบถอนสัญชาติไทยได้ เพราะเป็นการให้สัญชาติไทยตามมาตรา 7 ทวิวรรคสอง[1]

เงื่อนไขและข้อจำกัด มติ ครม.7 ธ.ค. 2559

ในกระบวนการขอพิสูจน์สัญชาติและสถานะบุคคลตามมติ ครม.7 ธันวาคม 2559 นั้นไม่ง่ายครับ ยังมีเงื่อนไขที่เป็นข้อจำกัดที่เกิดจากตัวหลักเกณฑ์ขอพิสูจน์สถานะและปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติ กล่าวคือ

ประการที่ 1 : เงื่อนไขและข้อจำกัดที่เกิดจากหลักเกณฑ์การขอพิสูจน์สถานะและคุณสมบัติของผู้ที่จะมาขอพิสูจน์ เช่น เราจะพิสูจน์อย่างไรว่าผู้ที่จะมาขอพิสูจน์สถานะมีความจงรักภักดี และเลื่อมใสระบอบประชาธิปไตยตามหลักเกณฑ์ข้อที่ 1.5 ด้วยเหตุนี้ทางอำเภอเลยคิดเอาแบบง่ายๆ ว่า งั้นเอาอย่างนี้ *"ให้ผู้ใหญ่บ้านเซ็นรับรองความจงรักภักดีเป็นลายลักษณ์อักษรไว้เป็นหลักฐานแนบคำร้องก็แล้วกัน"* นั่นเป็นการเปิดช่องให้ผู้ใหญ่บ้านไม่ดี บางคนเรียกรับเงินจากเด็กหรือพ่อแม่แม่เด็กเกิดขึ้นได้ ซึ่งก็มีให้เห็นประจำในเกือบทุกพื้นที่ ยิ่งในหลักเกณฑ์ข้อที่ 2.2 ที่บอกว่า เด็กที่จะมีสิทธิขอพิสูจน์สัญชาติต้องเรียนจบในระดับอุดมศึกษา ยิ่งเป็นไปได้ยากมาก ลองคิดดูว่าเด็กกลุ่มชาติพันธุ์จะมีสักกี่คนที่จะมีโอกาสเรียนและสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี เพราะขั้นแรกต้องสอบแข่งขันกับเด็กพื้นราบที่มีโอกาสให้ได้ก่อน พอสอบได้ก็ไม่มีเงินจ่ายเป็นค่าเทอม อาหาร ที่พัก เพราะเด็กส่วนใหญ่ยากจนและไม่มีสิทธิกู้ยืมเงินเรียนจาก กยศ.[2] เนื่องจากไม่มีสัญชาติไทยตามคุณสมบัติที่กำหนด

---

1 มาตรา 7 ทวิวรรคสอง แห่ง พ.รบ. สัญชาติ พ.ศ.2551 ระบุว่า "ในกรณีที่เห็นสมควร รัฐมนตรีจะพิจารณาและสั่งเฉพาะรายหรือเป็นการทั่วไปให้บุคคลตามวรรคหนึ่งได้สัญชาติไทยก็ได้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะรัฐมนตรีกำหนด"

2 กองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา

ประการที่สอง : ในทางปฏิบัติไม่ได้ง่ายดายอย่างที่คิด เพราะจะเผชิญปัญหาและอุปสรรคต่างๆ มากมาย อาทิ ปัญหาการรวบรวมพยานหลักฐานยุ่งยากเนื่องจากเอกสารสูญหาย บุคคลที่มีปัญหาสถานะไม่ได้แจ้งเกิด ทำให้ไม่มีใบเกิด หาพยานรู้เห็นการเกิดไม่ได้ ปัญหาทุจริตคอร์รัปชั่น ความล่าช้าจากขั้นตอนและกระบวนการพิสูจน์ ดังจะเห็นได้จากข้อมูลประสบการณ์ทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชนด้านสัญชาติและสถานะบุคคลพบว่า การดำเนินการขอพิสูจน์ตั้งแต่ขั้นตอนรวบรวมข้อมูล ยื่นคำร้องการพิสูจน์สถานะและอนุมัติสถานะบุคคลหรือสัญชาติ อย่างเร็วสุดใช้เวลา 2 ปีรู้ผลว่าได้สัญชาติหรือไม่ อย่างช้า10 ปี (ในบางราย) หรือบางกรณียื่นคำร้องไปแล้วหลักฐานหายไปหมด ก็ต้องยื่นใหม่อีกจนท้อและไม่อยากขออีกต่อไป จึงไม่ง่ายดังที่กล่าวไปแต่ต้น

วิเคราะห์มติ ครม. เรื่องที่ 2 : สถานะของเด็กไร้สัญชาติที่เกิดจากบิดาและมารดาเป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมาย

หลายมีคำถามและสงสัยว่า เด็กเหล่านี้ยังคงมีสถานะเป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมายอยู่หรือไม่? ก่อนอื่นขอเริ่มต้นชวนคิดและพิจารณา ว่า..

1.กฎกระทรวงฉบับที่จะประกาศใช้ตามมติ ครม.7 ธันวาคม 2559 นี้ ออกกฎกระทรวง ตามมาตรา 7 ทวิวรรคสาม[3] แห่ง พ.รบ. สัญชาติฉบับที่ 4 พ.ศ.2551 สรุปความว่า *"ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทยซึ่งไม่ได้รับสัญชาติไทย ตามวรรคหนึ่ง หมายถึงเด็กที่เกิดจากมารดาและบิดาเป็นผู้ที่มีสถานะหลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมาย มีสถานะเข้าเมืองผิดกฎหมายเหมือนพ่อแม่ในระหว่างที่กระทรวงมหาดไทยยังไม่มีกฎกระทรวงรองรับดำเนินการแก้ไขปัญหา"*

2. สาระสำคัญของกฎกระทรวงตามมติ ครม.7 ธันวาคม 2559 คือ บอกว่า *"เด็กที่เกิดจากพ่อแม่มีสถานะเข้าเมืองผิดกฎหมายดังกล่าว ยังคงผิดกฎหมายเหมือนพ่อแม่เช่นเดิม เพียงแต่เพิ่มเงื่อนไขว่า หากพ่อแม่ได้รับการผ่อนผันให้อาศัยอยู่ชั่วคราวในประเทศไทย เด็กที่เกิดจากพ่อแม่กลุ่มนี้ ก็จะได้รับการผ่อนผันเหมือนพ่อแม่ด้วยแค่นั้นเอง"* ครับ ไม่ได้บอกว่าไม่ผิดกฎหมายทั้งที่เด็กเหล่านี้เกิดบนผืนแผ่นดินไทยก็ตาม

3 ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทยซึ่งไม่ได้รับสัญชาติไทยตามวรรคหนึ่งจะอยู่ในราชอาณาจักรไทยในฐานะใด ภายใต้เงื่อนไขใด ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรและสิทธิมนุษยชนประกอบกัน ในระหว่างที่ยังไม่มีกฎกระทรวงดังกล่าว ให้ถือว่าผู้นั้นเข้ามาอยู่ในราชอาณาไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง

บทส่งท้าย

มติ ครม. 7 ธันวาคม 2559 ดังกล่าว เป็นการเปิดช่อง เพิ่มโอกาสให้แก่กลุ่มบุคคลไร้สัญชาติที่เกิดในประเทศไทย 2 กลุ่ม คือบุตรหลานของคนต่างด้าว กลุ่มชาติพันธุ์หรือชนกลุ่มน้อยที่ได้จัดทำทะเบียนประวัติไว้และได้อยู่อาศัยในประเทศไทยมาแล้วไม่น้อยกว่า 15 ปี และบุตรหลานของคนต่างด้าวอื่นๆ ที่เรียนจบปริญญาตรีแล้ว**มีสิทธิยื่นคำร้องขอ สัญชาติไทยตามมาตรา 7 ทวิวรรคสองได้** ซึ่งตามข้อเท็จจริงหลักเกณฑ์ดังกล่าวมีข้อจำกัด ในกระบวนการพิสูจน์ยุ่งยากมากมายจากปัญหาการรวบรวมพยานหลักฐาน การทุจริตคอร์รัปชั่นและส่วนกฎกระทรวงที่ประกาศใช้ตามมติ ครม. ฉบับนี้เพียงแค่บอกว่า **"เด็กที่เกิดจากพ่อแม่หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมายก็มีสถานะหลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมายตั้งแต่เกิดนั้น หากพ่อแม่ได้รับการผ่อนผันให้อาศัยอยู่ในประเทศไทยก็จะได้รับการผ่อนผันด้วย แต่ว่าหากพ่อแม่ไม่ได้รับการผ่อนผันแล้วก็ต้องย้ายตามพ่อแม่กลับไปด้วยไม่อย่างนั้น จะกลายเป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมาย แม้ว่าเกิดบนผืนแผ่นดินไทย"**

เดือนสิบสองเป็นเดือน

เดือนสิบเป็นเดือนที่ดีงาม